

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická ■

Lidové pranostiky jako námět výtvarné řady na 1. stupni ZŠ

Diplomová práce

Studijní program: M7503 – Učitelství pro základní školy
Studijní obor: 7503T047 – Učitelství pro 1. stupeň základní školy
Autor práce: **Vendula Brožová**
Vedoucí práce: Mgr. A. Lucrezia Škaloudová - Puchmajerová, Ph.D.

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Vendula Brožová
Osobní číslo: P11000755
Studijní program: M7503 Učitelství pro základní školy
Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň základní školy
Název tématu: Lidové pranostiky jako námět výtvarné řady na 1. stupni ZŠ
Zadávající katedra: Katedra primárního vzdělávání

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem diplomové práce je ověřit využívání netradičních nástrojů a technik v malbě na 1. stupni základní školy v souvislosti s výukou lidových pranostik, vytvořit soubor netradičních technik a realizovat ho se žáky na 1. stupni základní školy na téma lidové pranostiky.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. Lidové zvyky. Praha: NLN - Nakladatelství Lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-525-0.

ROESLOVÁ, Věra. Řady a projekty ve výtvarné výchově. 1. vyd. Praha: Sarah, 1997. ISBN 80-902267-2-8.

ŠOTNEROVÁ, Dagmar. Zima. Olomouc: Rubico, 2005. ISBN 80-7346-059-9.

TOUFAR, Pavel. Český rok na vsi a ve městě. Třebíč: Akcent, 2004. ISBN 80-7268-277-6.

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. A. Lucrezia Škaloudová - Puchmajerová
Katedra primárního vzdělávání

Datum zadání diplomové práce:

12. prosince 2014

Termín odevzdání diplomové práce:

30. dubna 2016

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.

doc. PaedDr. Jaroslav Perný, Ph.D.
vedoucí katedry

dne

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum: 30.4.2016

Podpis:

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala Mgr.A. Lucrezii Škaloudové Puchmajerové, vedoucí mé diplomové práce, za příjemnou spolupráci, odborné vedení, cenné rady a čas, který mi během práce věnovala. Děkuji také všem žákům Základní školy Bulovka, kteří mi pomáhali při realizaci mé praktické části diplomové práce a též svým nejbližším za jejich podporu.

Anotace

Diplomová práce se zabývá lidovými pranostikami a jejich ztvárňováním ve výtvarné výchově na 1. stupni základní školy.

Teoretická část vysvětluje základní pojmy jako lidové pranostiky, výtvarná výchova, výtvarné techniky a mezipředmětové vztahy. Podrobněji se zabývá historií a významem lidových pranostik, důležitým postavením výtvarné výchovy v životě dítěte a v neposlední řadě vybranými výtvarnými technikami, které jsou využity při ztvárňování lidových pranostik.

Praktická část obsahuje soubor deseti metodických listů, které jsou vytvořeny na každý měsíc jednoho školního roku. Tématem jsou lidové pranostiky a jejich ztvárňování tradičními i netradičními výtvarnými technikami.

Klíčová slova

lidová pranostika, výtvarná výchova, výtvarné techniky, mezipředmětové vztahy, malba

Summary

The thesis deals with weather lore sayings and their depiction in art education in the 1st grade of elementary school.

The theoretical part explains the basic concepts such as weather lore, art education, art techniques and interdisciplinary relations. It details the history and importance of weather lore sayings, the importance of art education in a child's life, as well as selected art techniques used for depiction of weather lore sayings.

The practical part contains a set of ten methodological sheets that are created for each month of a school year. Their topic is weather lore sayings and their depiction using conventional and unconventional art techniques.

Keywords

weather lore, art education, art techniques, interdisciplinary relations, painting

Obsah

Úvod.....	10
Teoretická část.....	11
1 Lidové pranostiky.....	11
1.1 Historie lidových pranostik	12
1.1.1 První staročeské pranostiky o počasí	13
1.1.2 Kalendář hospodářský každoroční	13
1.1.3 Kritické dny	13
1.2 Význam lidových pranostik.....	14
1.2.1 Osoby zabývající se pranostikami a meteorologií	14
1.2.2 Hledání správné interpretace pranostik.....	15
1.3 Seznam vybraných pranostik.....	16
1.4 Význam použitých pranostik.....	18
2 Použité výtvarné techniky	22
2.1 Kresba.....	22
2.1.1 Suchá technika	22
2.1.2 Mokrý technika	23
2.1.3 Kombinované techniky	24
2.2 Malba.....	24
2.2.1 Malba temperou	24
2.2.2 Malba akvarelem.....	25
2.2.3 Malba pastelem	25
2.3 Grafika.....	26
2.3.1 Techniky tisku z výšky	27
2.3.2 Techniky tisku z hloubky	27
2.3.3 Techniky tisku z plochy	28
2.4 Plastická a prostorová tvorba.....	28
2.4.1 Tvarování materiálu	28
2.5 Netradiční výtvarné postupy.....	29
2.5.1 Koláž.....	29
2.5.2 Perforace	29
2.6 Akční tvorba	30
3 Výtvarná řada	31

4 Výtvarná výchova	32
5 Mezipředmětové vztahy	34
Praktická část.....	36
6 Metodické listy.....	37
6.1 Leden	37
6.2 Únor.....	40
6.3 Březen.....	43
6.4 Duben	47
6.5 Květen.....	50
6.6 Červen.....	53
6.7 Červenec a srpen.....	56
6.8 Září	57
6.9 Říjen	60
6.10 Listopad	63
6.11 Prosinec	66
Závěr.....	69
Seznam použitých zdrojů	70
Seznam příloh.....	72

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Motivační křížovka č. 1	41
Tabulka 2 - Motivační křížovka č. 2	44
Tabulka 3 - Motivační křížovka č. 3	51
Tabulka 4 - Motivační přesmyčka č. 1	64
Tabulka 5 - Motivační přesmyčka č. 2	64

Úvod

Výtvarná výchova je jedním z předmětů vyučovaných na základních školách. Laická veřejnost ho často označuje za nepodstatný či odpočinkový předmět. Opak je ale pravdou. Význam vyučování výtvarné výchovy je mnohem hlubší. Zvláště na 1. stupni základních škol může být prostředkem k odhalování dětské psychiky, která se do vytvořených děl odráží. Výtvarná výchova žákům umožňuje rozvíjet tvořivost, smysl pro originalitu a schopnost ocenit osobní prožitek. Zároveň je významným činitelem k dosažení emoční, kulturní a vizuální gramotnosti a přispívá k pochopení významu umění při poznávání a chápání světa i sebe sama.

Tento předmět lze využít i jako prostředek k porozumění těžko uchopitelných témat. Jedním z nich jsou lidové pranostiky, jejichž význam a pochopení je pro žáky 1. stupně základní školy mnohdy velmi náročný. Jejich výtvarným ztvárněním dojde k vizuální opoře a snazšímu porozumění dané lidové pranostice.

Předkládaná diplomová práce se zabývá lidovými pranostikami ve výtvarné výchově s využitím mezipředmětových vztahů.

Teoretická část

1 Lidové pranostiky

Kdybychom hledali význam slova pranostika ve slovníku cizích slov, dozvěděli bychom se, že znamená lidovou průpovědku obsahující předpověď, počasí nebo nějakou životní zkušenost. Jedná se především o předpověď počasí nebo vůbec věcí budoucích.¹

Hvězdářské pranostiky se začaly v Čechách rozvíjet – stejně jako v jiných evropských zemích – až v souvislosti s knihtiskem (přelom roku 1447/1448). V těchto starých spisech bychom se ale s pojmem pranostika stejně nesetkali. Místo toho se používaly názvy jako prognostyka, pronostika nebo pragnostyka. Slovník Josefa Jungmanna z roku 1837 používá též výraz pragnostyka, který znamená *předpovídání budoucích počasí a věcí z hvězdnatosti nebeské* (Munzar 1986, s. 8). Samotný výraz pranostika se objevuje až v roce 1867 v naučném slovníku Františka Ladislava Riegra. Toto slovo bylo odvozeno z latinského prognosticatio, což znamená předpovídání lišící se od proroctví pouze tím, že se nevztahuje k časům vzdáleným, ale jen k jednomu či nanejvýš několika rokům jdoucím po sobě. Vysvětlení Františka Ladislava Riegra se vztahuje především k hvězdařským pranostikám, jejichž největší konjunktura² byla od konce 15. do 17. století.

Již zmíněné hvězdařské pranostiky čtenáře poučovaly o panování planet, o zatmění Slunce či Měsíce, o tom jaká bude povaha roku při povětrí, o úrodě, o nemocech i moru, o válkách a nepokojích atd.

Naše nejstarší známá pranostika pochází z roku 1455. Napsaná je latinsky a její autor Mistr Martin z Lenčice byl profesorem hvězdařství na pražské univerzitě. Tištěné pranostiky sestavovali mistři vysokého učení pražského. To ale nevedlo předkládání astrologických dohad či strašidelných předpovědí nesouvisejících s počasím obyčejnými podvodníky. Víru v nesmyslné předpovědi ovlivňovala neznalost přírodních zákonů a malá vzdělanost lidu a také touha podhalit taje budoucnosti.

Ne všichni ale byli podvodníci a mezi vydavatele pranostik patřil například známý astronom Johannes Kepler či Bavor Rodovský z Hustiřan. Jediným vědeckým způsobem jak předpovědět počasí, byla právě astrometeorologie.

¹ http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=pranostika&typ_hledani=prefix

² Konjunktura - příznivý vývoj, rozmach (http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=konjunktura&typ_hledani=prefix)

Slovo pranostika mělo dříve více významů než dnes, souviselo s pojmem prognóza - předpověď. Dnešní chápání tohoto slova je již poněkud jiné. Mluvíme o lidových průpovídkách, rčení, dochovaných tradicích, které často bývají zveršované. Jejich obsahem bývají pokyny pro zemědělské činnosti v průběhu celého roku, fáze vývoje přírody v ročním cyklu s domnělými vyhlídkami na sklizeň.

Podle obsahu bychom mohli pranostiky rozdělit na dvě skupiny: pranostiky povětrnostní a pranostiky hospodářské. Povětrnostní pranostiky se věnují průběhu počasí a předpovědi v běžném roce. Příkladem povětrnostní pranostiky může být například *V lednu sníh a bláto, v únoru tuhé mrazy za to*. Hospodářské pranostiky se zabývají spíše „agrotechnickými lhůtami“. Příkladem může být pranostika připadající na 13. července *Svatá Markyta hodila srp do žita* (Munzar 1986, s. 8 – s. 11).

1.1 Historie lidových pranostik

Pranostiky byly známy již ve starověku, kdy jejich znalost byla součástí vzdělanosti národů. Veliký zájem o počasí a jeho roční režim měly národy sídlící u Středozevního moře. Důvodem jejich zájmu byla mořeplavba. Znalost počasí byla ale důležitá i pro rolníky v souvislosti s jejich obživou.

Pokud my v dnešní době chceme zjistit, jaké nás čeká počasí, máme to velice jednoduché a pohodlné oproti našim předkům. My si jen pustíme televizi, rádio či chytrou mobilní aplikaci. Dříve si lidé museli pozorně všimnout všech různých přírodních jevů během všech dvanácti měsíců a poté je teprve dávali do souvislosti se zemědělskými pracemi, které probíhaly v průběhu celého roku. Proto byli donuceni zaznamenávat si různé charakteristiky počasí a také jeho průběh za kratší či delší časový interval. Začali proto počasí do jisté míry i předpovídat. Bylo v jejich zájmu zajistit zemědělské práce a to šlo mnohem lépe s informacemi o počasí.

Jejich závěry byly někdy správné a zajímavé, ale některá hospodářská a povětrnostní pravidla byla pověrečného původu. U jiných zase rozhodoval rým na úkor obsahu. Dokonce se stávalo, že pranostiky byly přeneseny z oblasti svého vzniku do jiných zeměpisných šířek s odlišným podnebím a jejich význam ztratil v nové oblasti smysl. Během několika staletí tak vznikl dost nesourodý soubor pranostik, který byl zapisován buď do tištěných kalendářů či pouze do domácích záznamů (Munzar 1986, s. 7).

Kdy se objevily první česky psané pranostiky? V českém rukopise z roku 1471 – dnes uloženém ve Stockholmu – bychom našli pranostiku vztahující se k svátku Pavla obrácení (25. 1.): *Bude-li jasný den na sv. Pavla obrácenie, ten rok v ničemž nedostatku nenie. Pakli mlha bude, tehdy zvěř i člověk duše zbude. A budú-li ten den větrové, to sie zbúrie proti sobě národové. Bude-li déšť nebo snieh pršetí, pro draho sie o zdravu starati* (Munzar 1986, s. 11). Tato pranostika je již rýmovaná, jde o překlad z latinského jazyka.

1.1.1 První staročeské pranostiky o počasí

V roce 1472 se zárodky pranostik objevily i v tzv. cisiojanech – staročeských veršovaných kalendářích. V rukopisu Korandova cisiojanu se u třech měsíců objevují verše mající meteorologický obsah. J. Nováková je přepsala takto:

Vít když přišel, trápí s vedra
těž Jana Burjana, Petra (červen)

Havel, Lukáš i Uršula
topie kamna Šimonova (říjen)

Z ledu Alžběta má brod,
u Kateřiny znám Ond (listopad) (Munzar 1986, s. 12).

1.1.2 Kalendář hospodářský každoroční

Autorem tohoto kalendáře je Šimon Partlic ze Špicberka. Jeho zásluhou se nám dochovaly hospodářské pranostiky z přelomu 16. a 17. století. Byl sběratelem lidových pořekadel o počasí a hospodářských pranostik, které roku 1617 vydal v hospodářském kalendáři. Název kalendáře byl *Calendarium oeconomicum perpetuum*. Stal se dokonce přímým či nepřímým zdrojem pro další vydané české sbírky.

Již jsme se zmínili, že nejstarší dochovaná česky psaná pranostika je z roku 1471 a je veršovaná. Může nás tedy udivit, že pranostiky objevující se v kalendáři Šimona Partlice rým postrádají. Pouze ve třech se objevuje, ale na úkor platnosti jejich obsahu (Munzar 1986, s. 14 - 15).

1.1.3 Kritické dny

Šimon Partlic hovoří o tzv. kritických dnech, které připadají na 8. června (Medard) a také na 1. září (Aegidius). Tím měl na mysli, že se určité počasí neváže na datum, ale na jméno příslušného světce v kalendáři. Příkladem může být 19. březen, kdy je v kalendáři

jméno Josef. Pranostiky se tedy váží na jméno patrona, ne však k datu 19. března. Z toho nám vyplývá, že pranostiky obsahující pouze datum jsou jen nedokonalou imitací.

Dále si můžeme povšimnout, že nemáme pranostiky ke všem dnům v roce, ale zhruba k polovině. Důvodem může být, že rolník neměl čas sledovat počasí na všechny kalendářní patrony a proto si vybral významné sváteční dny, v kterých se nepracovalo. Podle povětrnostních pranostik pak očekával, co mu rok přinese. Proto jsou nazývány kritickými dny. Nejde pouze o jeden jediný den, ale i o pár dní před a po daném svátku světce (Munzar 1986, s. 15 – 17).

1.2 Význam lidových pranostik

V dnešní době televizních a rádiových předpovědí počasí se může zdát, že nám jsou pranostiky k ničemu. Ale je tomu opravdu tak? Zamítají meteorologové tvrzení povětrnostních pranostik? Můžeme dokázat, že tomu tak rozhodně není (Munzar 1986, s. 5).

1.2.1 Osoby zabývající se pranostikami a meteorologií

Antonín Strnad

Antonína Strnada (1746 – 1799) známe jako ředitele pražské hvězdárny, královského astronoma či univerzitního profesora. 1. ledna 1775 založil tradici pravidelných meteorologických pozorování. Byl prvním českým meteorologem, který ve svých třech hospodářských kalendářích začal hodnotit pranostiky. Dva z těchto kalendářů byly napsány v němčině a jeden v jazyce českém.

Popisy jednotlivých měsíců v jím napsaném kalendáři jsou již konkrétní. Obsahují teplotní i povětrnostní informace nashromážděné Antonínem Strnadem za devatenáct let v Praze – Klementinu. Pranostiky zde ale opět nejsou veršované. Je to pravděpodobně způsobeno faktem, že kvůli tereziánské a josefínské germanizaci byl Antonín Strnad zběhlý spíše v němčině. Rýmované pranostiky pochází převážně až z doby národního obrození (Munzar 1986, s. 18 – 19).

František Josef Studnička

František Josef Studnička (1836 – 1903) byl vysokoškolským profesorem matematiky, polyhistor zabývající se i přírodovědnými obory. Je populární spíše svými přednáškami a spisy, které se zabíraly například tříděním pranostik. Jeden takový spis pochází z roku

1868. Zde F. J. Studnička třídí pranostiky na neodůvodněné, pověrečné (*Velký pátek deštivý dělá rok žízňivý*), a tzv. „kompenzační“ (*Jaký červenec, takový leden*) (Munzar 1986, s. 21).

V 60. letech 19. století F. J. Studnička zakončil svůj spis shrnutím stavu meteorologie v Čechách. Píše v něm, že doposud se člověku nepovedlo proniknout do této problematiky dostatečně hluboko, aby mohli předpovídat počasí, ale ví, že za nějakou dobu se i v této oblasti člověk zlepší a nespolehlivá pranostika se promění ve více spolehlivou předpověď počasí (Munzar 1986, s. 20 – 21).

Stanislav Hanzlík

Prof. dr. Stanislav Hanzlík (1878 – 1956) je světově proslulý díky svým monografiím *o prostorovém rozložení meteorologických prvků v anticyklónách a cyklónách* (Munzar 1986, s. 22). Prostudoval ale také české povětrnostní pranostiky a seznámil s nimi odbornou veřejnost v letech 1950 – 1953 prostřednictvím *Meteorologických zpráv* (Munzar 1986, s. 22). Uvedl, že povětrnostní pranostiky je třeba začít třídit. Na této práci by se měli podílet národopisec, který by porovnával podobná pravidla a pátral by po jejich původu a meteorolog, jenž by dokládal vědecký výklad z povětrnostního hlediska (Munzar 1986, s. 22 – 23)

Alois Gregor

Prof. dr. Alois Gregor (1892 – 1972) je známý jako popularizátor meteorologie v Čechách. Problematice povětrnostních pravidel se věnoval již v předválečném období, kdy upozorňoval na shodu některých pranostik s běžným chodem povětrnostních situací u nás (Munzar 1986, s. 22).

1.2.2 Hledání správné interpretace pranostik

Zjistit skutečný význam jednotlivých pranostik není vůbec jednoduchou záležitostí. Mnohdy nevíme, kdy a kde vznikly a často přemýšlíme, jak rozumět jejich formulaci, jelikož mnohdy bývají ovlivněny rýmem. K vyřešení tohoto problému nestačí jen meteorologické znalosti, ale je třeba znát také informace o zemědělství, z kulturní historie i z přírodních věd. Již Karel Pejml podotknul, že rozbor pranostik je práce spíše pro kolektiv než pro jednotlivce.

1.3 Seznam vybraných pranostik

Ke každému měsíci byly vybrány vždy tři lidové pranostiky, jejichž význam byl s žáky na začátku výuky výtvarné výchovy zaměřené právě na pranostiky vysvětlen. Žáci poté ztvárňovali vždy už jen jednu z nich.

LEDEN

- Leden studený, duben zelený. (Munzar 1986, s. 34)
- Když krtek ryje v lednu, končí zima v květnu. (Munzar 1986, s. 34)
- Hojný sníh v lednu, málo vody v dubnu. (Munzar 1986, s. 34)

ÚNOR

- Únor bílý, pole sílí. (Munzar 1986, s. 50)
- Jsou-li na Hromnice kalužky, budou jablka a hrušky. (Toufar 2004, s. 51)
- Mnoho mlh v únoru přináší toho roku mnoho deště.³

BŘEZEN

- Kolik březnových mlh, tolik červencových lijáků. (Munzar 1986, s. 68)
- O svatém Tomáši sníh bředne na kaši. (Munzar 1986, s. 72)
- Svítí-li slunce na den Zvěstování Panny Marie, bude úrodný rok. (Munzar 1986, s. 80)

DUBEN

- Duben je napůl březen a napůl květen.⁴
- Mokrý duben – hojnost ovoce. (Munzar 1986, s. 81)
- Teplé deště v dubnu, teplé dny v říjnu. (Munzar 1986, s. 81)

KVĚTEN

- Pankrác, Servác, Bonifác pro sadaře jsou zlí chlapci. (Munzar 1986, s. 99)
- Déšť svaté Žofie švestky ubije. (Munzar 1986, s. 106)
- Když na Urbana prší, bude hodně myší.⁵

ČERVEN

- Svatá Tonička mívá často uplakaná očička. (Munzar 1986, s. 122)

³ <http://www.obecmokre.cz/knihovna/index.php?nid=3396&lid=cs&oid=407010>

⁴ <http://www.obecmokre.cz/knihovna/index.php?nid=3396&lid=cs&oid=407010>

⁵ <http://www.obecmokre.cz/knihovna/index.php?nid=3396&lid=cs&oid=407010>

- Na svatého Jána otvírá se létu brána. (Munzar 1986, s. 125)
- Jaký červen, takový i prosinec. (Munzar 1986, s. 110)

ČERVENEC

- Když dne ubývá, horka přibývá. (Munzar 1986, s. 132)
- Na mokrý červenec následuje bouře a krupobití. (Munzar 1986, s. 132)
- Svatá Markyta – hodila srp do žita. (Langhammerová 2004, s. 162)

SRPEN

- I když ze strnišť občas fučí, horko nás přece jen mučí. (Munzar 1986, s. 145)
- Srpen k zimě hledí a rád vodu cedí. (Munzar 1986, s. 145)
- Moc hub srpnových – moc vánic sněhových. (Munzar 1986, s. 146)

ZÁŘÍ

- Bouřka v září - sníh v prosinci. (Munzar 1986, s. 156)
- Na panny Marie narození vlaštovek shromáždění. (Munzar 1986, s. 161)
- Na svatého Jeronýma stěhuje se k nám už zima. (Munzar 1986, s. 169)

ŘÍJEN

- Svatý František zahání lidi do chýšek. (Munzar 1986, s. 174)
- Po svaté Tereze mráz po střeších leze. (Munzar 1986, s. 175)
- Je-li říjen velmi zelený, bude zato leden hodně studený. (Munzar 1986, s. 170)

LISTOPAD

- Když začátkem listopadu sněží, pak mívá sníh výšku věží.⁶
- Listopadové hřmění pšenici ve zlato promění. (Toufar 2004, s. 49)
- Když krtek v listopadu ryje, budou na vánoce lézat komáři. (Munzar 1986, s. 180)

PROSINEC

- Když v prosinci mrzne a sněží, úrodný rok nato běží. (Munzar 1986, s. 198)
- Lucie noci upije (a dne nepřidá). (Munzar 1986, s. 204)
- Svatá Viktorie obrázky na okna ryje. (Munzar 1986, s. 206)

⁶ <http://www.obecmokre.cz/knihovna/index.php?nid=3396&lid=cs&oid=407010>

1.4 Význam použitých pranostik

V literatuře jsme vyhledaly významy vybraných pranostik. Ty jsme ale při výuce nepoužili. Aby je děti pochopily, popisovali jsme je jednoduchým jazykem, který je jim bližší, a tak pro ně bylo snazší pranostikám porozumět.

➤ **Leden studený, duben zelený.**

Pokud jsou v lednu venku nízké teploty, pak už se v dubnu začíná příroda zelenat.

➤ **Když krtek ryje v lednu, končí zima v květnu.**

Když krtek ryje v lednu, není tuhá zima a tak se může stát, že se zima protáhne a bude končit až v květnu.

➤ **Hojný sníh v lednu, málo vody v dubnu.**

Jestliže v lednu bude bohatá sněhová nadílka, bude v dubnu málo pršet a budeme se potýkat s nedostatkem vody.

➤ **Únor bílý, pole sílí.**

Pokud je krajina v únoru pokryta sněhem, svědčí to novému vzrůstu plodin zasetých na podzim a klíčení nového jarního semene.

➤ **Jsou-li na Hromnice kalužky, budou jablka a hrušky.**

Tato pranostika říká, že pokud budou na Hromnice (2. února) kaluže a tím pádem tedy teplé počasí, urodí se v nastávající sezóně jablka a hrušky.

➤ **Mnoho mlh v únoru přináší toho roku mnoho deště.**

Pokud bude během února hodně mlh, můžeme v průběhu roku očekávat velmi deštivé počasí.

➤ **Svítlí-li slunce na den Zvěstování Panny Marie, bude úrodný rok.**

Když bude 25. března na tzv. den Zvěstování Panny Marie svítit sluníčko, bude ten rok pravděpodobně velká úroda.

➤ **Kolik březnových mlh, tolik červencových lijáků.**

Kolik bude v březnu mlh, tolikrát bude v červenci pršet.

➤ **O svatém Tomáši sníh bředne na kaši.**

Na svatého Tomáše (7. března) bývá obleva a sníh začíná tát.

➤ **Duben je napůl březzen a napůl květen.**

V dubnu jsou dny, kdy je chladné a ještě zimní počasí jako v březnu, ale také teplé slunečné dny, které bývají v květnu. V dubnu se během jednoho dne může vystřídat i několik druhů počasí – déšť, sníh i sluníčko.

➤ **Mokrý duben – hojnost ovoce.**

Pokud bude v dubnu dostatek deště, urodí se toho roku hodně ovoce.

➤ **Teplé deště v dubnu, teplé dny v říjnu.**

Jestliže bude v dubnu pršet, můžeme se v říjnu těšit na teplé dny.

➤ **Pankrác, Servác, Bonifác pro sadaře jsou zlí chlapi.**

Tato pranostika připadající na 12., 13. a 14. května, hovoří o tzv. ledových mužích. Tento název dostali díky studeným až ledovým teplotám, které s sebou přinášejí. Jelikož už v květnu stromy mívají květy, mohou nízké teploty zničit úrodu. Proto jsou tito ledoví muži nazváni zlými chlapi.

➤ **Děšť svatě Žofie švestky ubije.**

Když bude na Žofii (15. května) pršet, může déšť poničit úrodu švestek.

➤ **Když na Urbana prší, bude hodně myší.**

Když bude 25. května na Urbana pršet, bude toho roku v přírodě hodně myší.

➤ **Svatá Tonička mívá často uplakaná očička.**

12. června na Antonii bývá často deštivé počasí. Slzami Toničky jsou tedy myšleny kapky deště.

➤ **Na svatého Jána otvírá se létu brána.**

Pranostika připadající na 24. června nás upozorňuje na nástup astronomického léta.

- **Jaký červen, takový i prosinec.**
Jaké je v červnu letní počasí, takové bude i v prosinci zimní počasí.
- **Když dne ubývá, horka přibývá.**
Po letním slunovratu se již den krátí, ale teploty stoupají.
- **Na mokrý červenec následuje bouře a krupobití.**
Pokud bude v červenci hodně pršet, můžeme očekávat příchod bouřek a krupobití.
- **Svatá Markyta – hodila srp do žita.**
V tuto dobu (okolo 13. července) začínají žně.
- **I když ze strnišť občas fučí, horko nás přece jen mučí.**
Přestože v srpnu dost fouká, pořád jsou teploty vysoké a je horko.
- **Srpen k zimě hledí a rád vodu cedí.**
Srpen nás spojuje s již chladnějším obdobím – s podzimem a jsou vysoké dešťové srážky.
- **Moc hub srpnových – moc vánic sněhových.**
Když bude v srpnu hodně hub, můžeme v zimě očekávat hodně sněhu.
- **Bouřka v září - sníh v prosinci.**
Pokud ještě v září bude bouřka, bude již v prosinci sněžit.
- **Na panny Marie narození vlaštovek shromáždění.**
Na den narození Panny Marie 8. září se shromažďují vlaštovky a připravují se na společný odlet do teplých krajin.
- **Na svatého Jeronýma stěhuje se k nám už zima.**
Po 30. září již bude chladné podzimní počasí.

➤ **Svatý František zahání lidi do chýšek.**

Tato pranostika připadající na 4. října předpovídá chladné podzimní počasí, které nás z venkovního prostředí zahání domů do tepla.

➤ **Po svaté Tereze mráz po střeších leze.**

Tato pranostika připadající na 15. říjen nám připomíná, že dny babího léta jsou již sečteny. Musíme se připravit na studené dny a také už mrazivé noci.

➤ **Je-li říjen velmi zelený, bude zato leden hodně studený.**

Pokud je říjen teplý, bude v lednu pořádná zima.

➤ **Když začátkem listopadu sněží, pak mívá sníh výšku věží.**

Když začne již v listopadu sněžit, napadne toho sněhu hodně.

➤ **Listopadové hřmění pšenici ve zlato promění.**

Hřmění v listopadu věští dobrou úrodu pšenice.

➤ **Když krtek v listopadu ryje, budou na vánoce létat komáři.**

Pokud budou teploty v listopadu nad průměrem, pravděpodobně budou nadprůměrné i teploty v prosinci.

➤ **Když v prosinci mrzne a sněží, úrodný rok nato běží.**

Jestliže bude v prosinci mrazivé počasí a bude sněžit, můžeme následující rok očekávat velkou úrodu.

➤ **Lucie noci upije (a dne nepřidá).**

13. prosince na Lucii se noc zkracuje, ale den se neprodlouží.

➤ **Svatá Viktorie obrázky na okna ryje.**

Tato pranostika předpovídá na 23. prosince mrazivé počasí, které může způsobit namrznutí okenních tabulí a na nich vytvoření zajímavých ornamentů.

2 Použité výtvarné techniky

2.1 Kresba

Kresba je výtvarná technika založená na lineárním vyjádření. Podkladem pro ni bývá nejčastěji papír či textil, ale i jiné materiály jako například kámen a dřevo (Bauer 1996, s. 111). Výrazovým prostředkem je pak bod, linie, skvrna a plocha. Rozdělujeme tři druhy technik kresby:

- Suchá
- Mokrá
- Kombinovaná

2.1.1 Suchá technika

Jak nám název napovídá, suché techniky nanášíme na podklad za sucha např. pomocí tužky, pastelky, pastelu, rudky či uhlu.

➤ Kresba tužkou

Kresba tužkou je základní kreslířskou technikou, což zapříčiňuje i fakt, že tužkou umí kreslit dítě i dospělý člověk (Roeselová 1996, s. 28). Z názvu nám vyplývá, že je vyrobena z tuhy neboli grafitu (Smith 1987, s. 69).

➤ Lineární kresba tužkou

Měkké tuhy jsou vhodné pro větší formáty podkladu. Tvrdší tuhy pak vyhovují více rýsované kresbě, či návrhům i z hlediska menšího špinění.

➤ Stínovaná kresba tužkou

Tato kresba vychází z různých tónů šedi, které vznikají silou přitlaků, křížením čar, vrstvením čar nebo různou tvrdostí tužek (Roeselová 1996, s. 28 – 32).

➤ Kresba rudkou

Tento materiál je zabarven oxidy železa, proto má hnědou barvu. Rudka zanechává masivní sytou stopu. Svým charakterem je podobná uhlu. Je možné ji rozmývat vodou tzv. lavírovat (Bauer 1996, s. 183).

➤ **Kresba uhlem**

Uhel je nejměkčí kreslicí materiál vyráběný spalováním lipových a jasanových větviček. Je vhodný pro práci na větším formátu podkladu i detailní kresby. Díky své snadné stíhatelnosti je třeba konečnou práci zafixovat (Bauer 1996, s. 216).

2.1.2 Mokrá technika

Mokrou technikou je nazýváno nanášení barvy na podklad za mokra. Tato technika využívá tuš, inkoust nebo fixy a jako nástroj různá dřívka, pera nebo brka.

➤ **Perokresba**

Vzhled zanechané linie je závislý na druhu použitého pera a jeho charakteristické stopě. Možno kreslit na suchý nebo mokrý podklad, který se pak dále rozpíjí. Zpočátku manipulace s perem mohou být žáci nejistí. K uvolněnému kreslířskému projevu dospívají až po nějaké době, během které si na tento nástroj zvyknou (Roeselová 1996, s. 40).

➤ **Kresba dřívkem**

Kresba dřívkem je hned po kresbě tužkou nejvhodněji zvolenou technikou pro děti. Jelikož dřívko neobsahuje zásobu barvy, musí se do ní namáčet a tak dochází k vytvoření nestejněsyté linie. I u kresby s tímto nástrojem je možno zaznamenávat stopu do mokrého podkladu. Dřívkem máme na mysli například špejli či seříznutou větvičku (Roeselová 1996, s. 44).

➤ **Kresba štětcem**

K této kresbě můžeme použít plochý i kulatý štětec. Štětec plochý vytváří úzké i široké stopy. Ty můžeme kombinovat s čarami, které zanechává štětec kulatý. Jeho stopa je závislá na přítlaku (Roeslerová 1996, s. 49).

➤ **Kresba fixem**

Fixy vytváří stejněsytou stopu. Děti je mají rády kvůli snadné manipulaci jako například s tužkou. Zanechání stopy na podkladu je velmi snadné a není potřeba velký tlak. To způsobuje, že se do díla neodráží výtvarný rukopis. Při práci se silnými fixy nebo při kombinaci slabých a silných fixů volíme raději větší formát papíru (Roeselová 1996, s. 53).

2.1.3 Kombinované techniky

Kombinované techniky jsou již o něco složitější. Jedná se o lavírovanou, kolorovanou či proškrabávanou kresbu.

➤ Lavírovaná kresba

V této kresbě jde o tzv. rozmývání barvy za použití štětce namočeného do vody. V kresbě je možno rozmývat rudku, štětcovou kresbu tuší či perokresbu (Bauer 1996, s. 117).

➤ Kolorovaná kresba

Jak nám již název napovídá, půjde o práci s barvami. Konkrétně jde o barevné vyplňování ploch, vzniklých například jen pomocí tuše (Bauer 1996, s. 105).

➤ Proškrabávaná kresba

Podkladem bývá navoskovaná plocha úlomkem svíčky či voskovým pastelem. Celá plocha se poté přetře černou tuší a nechá se zaschnout. Následně do ní žák pomocí ostrého náčiní, jako je jehla nebo hřebík, vyrývá požadovaný motiv. (Roeselová 1996, s. 102).

2.2 Malba

Malba je další velmi často užívaná technika na základních školách. Tato technika se vyjadřuje i linií i plochou. Pracuje se světlem, stínem a barevným tónem a vytváří tak v obraze dojem prostoru či objemu. V malířství používáme tempery, akvarel, olejové barvy, kvaše, pastely a mnohé další. Podklad pro malbu je velmi různorodý. Může jím být například papír, plátno, dřevo, kámen, sklo, kov, stěna (Bauer 1996, s. 125). K nanášení barev se v této technice využívají štětce. Ty můžeme rozdělit do dvou základních skupin: měkké štětce a tvrdší nepoddajné štětce. Oba druhy štětců jsou vyrobeny buď ze syntetických vláken či zvířecích chlupů nebo štětín (Smith 1987, s. 131).

2.2.1 Malba temperou

Tempery se v malbě používá již od dob Antiky. Tyto barvy jsou ředitelné vodou a přes to velice dobře kryjí a poměrně rychle schnou (Bauer 1996, s. 208). Malba temperou je ve výtvarné výchově tou nejvýznamnější technikou. Barvy dávají dětem možnost nekonečného mísení odstínů, což přispívá k objevování různých barevných tónů, jejichž prostřednictvím dochází k účinné malířské komunikaci (Roeselová 1996, s. 66).

Žáci ve školách nejčastěji využívají barvy v tubách. Používáním běloby zjistí, že její menší množství přimíchané do jiné barvy tóny zjemní a větší množství je zesvětlí. Nejčastěji k nanášení temperových barev používáme ploché štětce různých velikostí. Tu vybíráme podle konkrétního motivu. Když potřebujeme znázornit detaily, zvolíme spíše menší velikost. Pro zakrytí větší plochy zvolíme štětec větší velikosti (Roeselová 1996, s. 68).

Malba temperou nebývá často kombinovaná s jinými malířskými technikami. Tyto barvy jsou natolik výrazné, že by účinky jiných materiálů potlačily. Výjimkou je pouze malba pastelem do mokrého podkladu (Roeselová 1996, s. 69).

2.2.2 Malba akvarelem

Akvarelová malba je malba vytvořená vodovými barvami. Je jednou z nejstarších technik. Byla známa již v Egyptě i na Dálném Východě. Zároveň je ale jednou z nejtěžších, jelikož nedovoluje větší opravy nebo změny barev. Nejčastějším podkladem bývá suchý či navlhčený papír. Dříve se ale malovalo například na hedvábí, pergamen či slonovou kost. Je zajímavé, že klasický akvarel nepoužívá bílou krycí barvu, kterou v případě potřeby vytváří bílý papírový podklad. Pro tento typ barvy je nejvhodnější pružný štětec kuželovitého tvaru, který dobře pouští barvu. Nevýhodou akvarelu je, že na slunci dochází k blednutí barev a ztrátě barevnosti. Podmalba pod kvaše či tempery je prováděna právě naředěným akvarelem (Bauer 1996, s. 13).

Malba akvarelem je, stejně jako malba temperou, nejdostupnější a nejčastější malířská technika objevující se na českých základních školách. Akvarel není možno mísit stejně jako tempery a může se tak zdát méně inspirativní či zajímavý. Naopak ale žáci dostanou odlišnou zkušenost s barvou oproti práci s temperou. Akvarelové barvy jsou mnohem více tekuté a tak i práce s nimi je o trochu jiná.

Klasické akvarelové barvy jsou pro školy většinou finančně nedostupné a tak se volí spíše tzv. anilínové barvy. Dříve byl s použitím těchto barev problém, jelikož byly jedovaté. Dnes nám již výrobci zaručují, že práce s nimi je plně bezpečná (Roeselová 1996, s. 74).

2.2.3 Malba pastelem

Tato malířská technika pochází z 15. století. Pastel je barevná křída vyrobená z pigmentu, kaolínu a pojidla, slisovaná do tvaru tužky. Vytvořené barevné čáry na nejčastěji papírovém podkladu můžeme roztírat. Konečné dílo je třeba fixovat, aby nedošlo k nežádoucímu rozmazání (Bauer 1996, s. 152).

Podle pojiva rozlišujeme tři druhy pastelů – suché, mastné a voskové. Roztírat lze pouze suchý pastel. Jeho účinek je ovlivněn použitým podkladovým papírem, jeho strukturou i zabarvením.

➤ **Suchý pastel**

Suchý pastel je možno použít třemi různými způsoby – jako barevnou kresbu na roztírané podmalbě, jako neroztíranou barevnou kresbu a jako malbu do mokrého podkladu. Tato malba se většinou nehodí pro kombinování s jinými technikami.

➤ **Olejový pastel**

Olejové pastely jsou barevně stálé, odolné vůči roztírání. Tento druh pastelu vyhovuje spíše dětem extrovertního výtvarného projevu a to kvůli jejich barevné tvárnosti. Malba tímto druhem pastelu se s jinými technikami kombinuje jen zřídka. Účinky olejových pastelů jsou pak rušeny nebo potlačovány.

➤ **Voskový pastel**

Použití voskových pastelů je nejvhodnější pro malé děti. Mají totiž širokou barevnou stopu zdrsňující kresebnost. Kvalita voskových pastelů hodně ovlivňuje konečný vzhled. V Česku vyrobené voskové pastely jsou kvalitní, ale sada obsahuje pouze šest tónů. Čínští dodavatelé poskytují větší škálu barev, ale na úkor jejich kvality. Tato technika se skvěle doplňuje s akvarelem, který je voskem odpuzován a tak při jeho stékání vznikají nepravidelné plochy oživující výtvarnou tvorbu (Roeselová 1996, s. 81 – 86).

2.3 Grafika

Význam pojmu grafika je v širším smyslu slova převedení vjemů do formy bodů, linií a ploch. Jde o převedení kresby řemeslným zpracováním materiálu takovým způsobem, aby se daly zhotovovat otisky. Všechny vytvořené otisky se pak považují za originál. Volná grafika je tvořena podle umělcových představ. Užitá grafika je vázána na nějaký praktický cíl jako např. ilustrace nebo plakáty. Štoček je zpracovaný materiál, z něhož se dělají otisky. Je několik způsobů, jak tisknout a podle nich je grafika rozdělována na skupiny. První skupinou je tisk z výšky, druhou je tisk z hloubky, další je tisk z plochy a poslední čtvrtou je sítotisk. Otisky se provádí na kvalitní grafický papír (Bauer 1996, s. 73, 74).

2.3.1 Techniky tisku z výšky

Tato technika není pro děti školního věku náročná. Základem je práce s matricí, do které se vyrývají požadované linie či body. Válečkem se následně nanese vhodná barva a vyhloubené stopy zůstanou bílé. Nedotčené plochy matrice jsou tedy na otisku černé či barevné. K tisku z výšky můžeme použít k tomu určený lis, ale pokud jej nemáme, postačí nám tisknout ručně. Během této práce je potřeba mít dostatek trpělivosti, abychom otisk nerozmazali či neušpinili.

➤ Tisk z šablon

Matrice jsou pro tisk ze šablony vyráběny velmi často z papíru. Tyto šablony pak bývají zdobené prořezáváním nebo koláží.

➤ Tisk z koláže

Koláž vzniká různým komponováním ploch, které jsou umístovány na podklad či kladeny na sebe. Tato matrice může být vyrobena z různých materiálů, jejichž vlastnosti se pak odráží na otisku (papír, látka, krajka, gáza apod.).

➤ Papírořez

Jak již název napovídá, jedná se o vyřezávání grafických motivů.

➤ Sádroryt

Jedná se o rytí ostrým předmětem do sádrové desky.

➤ Linoryt

Linoryt bývá nejčastěji užívanou grafickou technikou na českých základních školách. Matrice je vyrobena z linolea a k tvorbě linií a bodů se používají rydla různých tvarů (Roeselová 1996, s. 109 – 118).

2.3.2 Techniky tisku z hloubky

Název nám prozrazuje, že v této technice se nám obtisknou části, které jsme do matrice vyryli. Podmínkou pro tento tisk je použití grafického lisu na navlhčený papír, bez nichž by zhotovení otisku nebylo možné.

➤ **Papíroryt**

Matricí je zde papír natřený lakem, který se po zaschnutí snadno odrývá.

➤ **Suchá jehla**

Vhodným materiálem pro techniku suché jehly je buď kov, nebo ve školách dostupnější umělohmotné folie, které jsou víc poddajné. K vyrývání používáme ocelovou jehlu (Roeselová 1996, s. 124 – 128).

2.3.3 Techniky tisku z plochy

Typickým rysem tisku z plochy je, že plocha, která tiskne i plocha, která netiskne, jsou ve stejné výšce.

➤ **Monotyp**

Každý otisk vytvořený touto technikou je jiný – jedná se o techniku jediného otisku. Pro tuto techniku je vhodný tisk v lisu, který nám zaručí větší a rovnoměrnější tlak, zaručující větší kontrast linií a ploch. Rozlišujeme několik druhů monotypu a jsou jimi kreslený monotyp, vytíraný monotyp a malovaný monotyp. Kreslený monotyp se zařazuje do přípravy na grafické techniky. U vytíraného monotypu dochází k vytírání linek a ploch z povrchu matrice. Matricí pro malovaný monotyp může být sklo, plexisklo či průhledná folie.

➤ **Sítotisk**

Tato technika je opakem již představeného monotypu. Můžeme vytvořit několik stejných otisků. Záleží jen, kolik jich síto vydrží. Barva je v tomto případě nanášena na síťovinu nataženou v rámu. Podkladem je opět grafický papír. Na část síta, kde nechceme, aby došlo k proniknutí barvy na podklad, nanese lak. Dalším způsobem je podložení síta třeba papírovou šablonou (Roeselová 1996, s. 130 – 132).

2.4 Plastická a prostorová tvorba

2.4.1 Tvarování materiálu

Základy pro tvarování materiálů tvoří aktivní vztah k nim. Při práci je třeba respektovat jejich pevnost, nosnost, tvárnost, barvu a jiné další aspekty. Vhodných materiálů

ke tvarování je celá řada, ale velice se od sebe liší (folie, provaz, drát, papír). Kombinací různých materiálů dosáhneme vyniknutí jejich vlastností.

Nejvhodnějším materiálem pro tvarování na základních školách je papír. Pro žáky je dobře známý a prostřednictvím této techniky mají možnost poznat, jak ho lze využít jinak než jen jako podklad pro kresbu či malbu.

Jednou z možností využití vlastností papíru je kaširování. Touto technikou lze vytvořit reliéfní i prostorovou kompozici. Můžeme si vybrat z několika druhů papíru (hedvábný, toaletní, novinový, apod.) Používaný papír mohou žáci trhat, mačkat či vrstvit. Vzniklá kompozice bývá fixována lepidlem, motouzem nebo lepicí páskou. Pokud zhotovujeme plastiku větších rozměrů, je vhodné nanášet vrchní vrstvu papíru na kostru zhotovenou například z drátu či zmačkaných novin (Roeselová 1996, s. 165 – 167).

2.5 Netradiční výtvarné postupy

Netradiční výtvarné postupy byly přínosem do výuky výtvarné výchovy především z hlediska využití papíru. Některé techniky byly již představeny v grafice či prostorové tvorbě (Roeselová 1996, s. 207).

2.5.1 Koláž

Tato technika byla užívána výtvarnou avantgardou již od začátku 20. století. Původním důvodem jejího užití bylo oživení obrazů. Jako první ji zakomponovali do svých děl kubisté. V této technice jde o nalepování různých kousků i druhů papíru (jízdenky, vstupenky, fotografie, kousky plakátů) na plochu obrazu (Bauer 1996, s. 104).

Ve školní praxi je vhodné kombinovat různé druhy papíru. Mezi ně patří například toaletní papír, svačkový papír, ubrousek, balicí papír, hedvábný papír, lepenka a další. Součástí koláže mohou být tištěná písmena či text, ale i jiný materiál jako je kus látky nebo motouzu. Výraz koláže je ovlivněn způsobem práce s papírem. Jiným dojmem působí nastříhaná, natrhaná, pomačkaná či protrhaná papír (Roeselová 1996, s. 207 – 208).

2.5.2 Perforace

Slovo perforace můžeme přeložit jako proděravění⁷. Ve výtvarné sféře jde o proděravění materiálu jako je například papír. Nástrojem mohou být předměty různých

⁷ http://slovník-cizích-slov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=perforace&typ_hledani=prefix

velikostí i tvarů. Nejvhodnější jsou však předměty se špičatým zakončením (hrot tužky, hřebík, jehla, apod.).

2.6 Akční tvorba

Akční tvorba je vázána na bezprostřední kontakt s materiálem a prostředím. Jde o tvorbu, která určitou dobu probíhá a také doznívá. Jejím výsledkem nemusí být hotové dílo. Tato tvorba je zaměřena na průběh, prožívání a vnímání svých pocitů během práce v navozené situaci (Roeselová 1996, s. 213).

Během akční tvorby mají žáci možnost získat zkušenost s různými materiály a v návaznosti objevovat i citlivost svých smyslů. Toho docílíme kontaktem s konkrétními objekty, kterými může být například látka, papír, šmirgl papír, sklo, dřevo, kámen, bláto, kožešina, sypké materiály (písek, mouka) (Roeselová 1996, s. 214 – 215).

3 Výtvarná řada

Výtvarná řada je útvar rozvíjející různorodé náměty, části učební látky či výchovné problémy. Jednotlivé úlohy výtvarné řady na sebe logicky navazují a dohromady tvoří promyšlenou linii kroků.

Využívání výtvarných řad vyhovuje učitelům i žákům základních škol. Na sebe navazující úlohy se zabývají většinou jen jedním problémem, a proto příprava výuky není pro učitele tak časově náročná. Výborné využití má i během jednohodinových výuk, kdy umožňuje spojit rozčleněné úseky látky. Struktura výtvarné řady pomáhá vykompenzovat malou dotaci hodin výtvarné výchovy.

Stavba výtvarných řad se liší v závislosti na přístupu učitele k zvolené problematice. Mezi typy výtvarných řad patří například výtvarný cyklus, metodická řada, tematická řada či srovnávací řady (Roeselová 1997, s. 30 – 31).

4 Výtvarná výchova

Výtvarná výchova je jedním z vyučovaných předmětů na českých školách. Člověku mimo obor by se mohlo zdát, že v hodinách výtvarné výchovy jde o pouhé kreslení a malování. Ale smysl tohoto vyučovaného předmětu je mnohem hlubší a je rovnocennou součástí základního vzdělávání.

Obsah výtvarné výchovy není omezen pouze na uměleckou tvorbu. V poslední době dochází k jeho rozšiřování o *tvořivý přístup k vizuální komunikaci*. Jde o podmínky, se kterými se žáci běžně setkávají a aktivně se podílí na uplatňování prvků vizuálně obrazných vyjádření. To se stává důvodem potřeby znát prostředky, které mohou uplatnit při jejich tvorbě. Pro žáky je důležité uvědomit si své osobní důvody, proč u nich došlo k výběru daného vizuálně obrazného vyjádření. Obsah a hodnota vizuálně obrazných vyjádření se utváří v procesu komunikace. Je tedy důležité jim poskytnout příležitost, během které mohou pochopit princip tvorby a stát se tak poučenými vnímateli a tvůrci. Proces tvorby v hodinách výtvarné výchova žákovi umožňuje rozvíjet svou tvořivost, originalitu, schopnost ocenit osobní prožitek a v neposlední řadě smyslovou citlivost. Zároveň je významným činitelem k dosažení emoční, kulturní a vizuální gramotnosti.

V současné době je obsah učiva členěn na tři domény. Jsou to: rozvíjení smyslové citlivosti, uplatňování subjektivity a ověřování komunikačních účinků. Tyto tři aspekty mají žákům umožnit podílení se na procesu tvorby, pochopení významu umění při poznávání a chápání světa i sama sebe, rozvoj schopností osobitého vnímání a vyjadřování.⁸

➤ Rozvíjení smyslové citlivosti

„Obsahem jsou činnosti, které umožňují žákovi rozvíjet schopnost rozeznávat podíl jednotlivých smyslů na vnímání reality a uvědomovat si vliv této zkušenosti na výběr a uplatnění vhodných prostředků pro její vyjádření.“⁹

➤ Uplatňování subjektivity

„Obsahem jsou činnosti, které vedou žáka k uvědomování si a uplatňování vlastních zkušeností při tvorbě, vnímání a interpretaci vizuálně obrazných vyjádření.“¹⁰

⁸ <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/43/pojeti-vytvarne-vychovy-v-ramci-vzdelavaci-oblasti-umeni-a-kultura.html/>

⁹ <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/43/pojeti-vytvarne-vychovy-v-ramci-vzdelavaci-oblasti-umeni-a-kultura.html/>

¹⁰ <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/43/pojeti-vytvarne-vychovy-v-ramci-vzdelavaci-oblasti-umeni-a-kultura.html/>

➤ **Ověřování komunikačních účinků**

„Obsahem jsou činnosti, které umožňují žákovi utváření obsahu vizuálně obrazných vyjádření v procesu komunikace a hledání nových i neobvyklých možností pro uplatnění výsledků vlastní tvorby, děl výtvarného umění i děl dalších obrazových médií.“^{d1}

Při přípravě výuky výtvarné výchovy nesmí pedagog samozřejmě opomenout *Školní vzdělávací plán*, jehož obsah je povinen dodržovat. Také by si měl stanovit cíl práce, který bude v souladu s očekávanými výstupy uvedenými v již zmíněném plánu.

¹¹ <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/43/pojeti-vytvarne-vychovy-v-ramci-vzdelavaci-oblasti-umeni-a-kultura.html/>

5 Mezipředmětové vztahy

V 18. století, kdy Marie Terezie zavedla povinnou školní docházku, byly požadavky na správné vedení školního vyučování jednoznačně stanovené. Učitel měl látku vykládat a žáci ji poslouchat. Následovalo procvičení dovedností a kontrolní zkoušení probraného učiva. Dnes tomu ale často nebývá jinak. Je až zarážející, že se toho v této oblasti za více jak 200 let moc nezměnilo.

Pojetí výuky

V dnešní době je stále přeceňován verbální výklad učitele, kvůli kterému se žák stává v hodinách pasivním pozorovatelem. S novými požadavky uvedenými ve *Školním vzdělávacím plánu* by mělo přijít i nové pojetí výuky. Přístupy ve vzdělávání jsou podloženy novými poznatky pedagogické psychologie i psychodidaktiky.

Aktivitou žáka ve výuce se zabývá tzv. *konstruktivistická* koncepce. Zdůrazňuje, že proces získávání nových informací a poznatků je pro žáka mnohem efektivnější, když se během výuky zapojuje a dává si již známé dovednosti, vědomosti a zkušenosti do souvislostí. Jeho informace tak nejsou izolované a umí si je mnohem snadněji propojit, čímž dochází i k jejich lepšímu pochopení.

Mezipředmětové vztahy

S neustálým rozvojem vědních oborů docházelo ke zvětšování objemu poznatků, které byly rozčleňovány do vyučovaných předmětů. Rámcový vzdělávací program vymezuje devíti oblastí učiva.

- Jazyk a jazyková komunikace
- Matematika a její aplikace
- Informační komunikační technologie
- Člověk a jeho svět
- Člověk a společnost
- Člověk a příroda
- Umění a kultura
- Člověk a zdraví
- Člověk a svět práce

Tento výčet devíti oblastí neznamena, že se jedná o samostatné předměty. Naopak. Opět zde vidíme jejich provázanost, jelikož bychom těžko získávali nové poznatky například v oblasti Člověk a příroda bez oblasti Jazyk a jazyková komunikace.

Dalo by se říci, že rozdělování obsahu učiva do konkrétních předmětů je izolováním jednotlivých informací, které si žák musí dát do souvislostí sám. K tomu jsou ale nápomocné již zmíněné mezipředmětové vztahy. Jejich využití má v rukách učitel. Je potřeba, aby si uvědomoval souvislosti jednotlivých oblastí učiva, předmětů a témat. Učitel by měl žáky vést k orientaci ve velkém množství informací, kterých je dnes kolem nás stále víc a víc, a také k pochopení souvislostí. Toho docílíme integrací vzdělávacích oblastí.

Integrovaná výuka

Integrovaná výuka je ideální pro nižší ročníky prvního stupně základních škol. Podstatou je nalézt téma učiva, které lze propojit do více vyučovaných předmětů, čímž žákům vznikají souvislosti a jednotlivé poznatky si tak lépe osvojí a zapamatují. Integrovaný charakter má například prvouka, kterou lze propojit do hodin českého jazyka, matematiky a v neposlední řadě do hudební či výtvarné výchovy.¹²

¹² <http://kmen.uhk.cz/kmen/dvpp/MIP/mip.htm>

Praktická část

Praktická část navazuje na část teoretickou. Jsou v ní představeny vybrané pranostiky k jednotlivým měsícům roku, obsahuje vysvětlení jejich významu a nechybí také vytvořené metodické listy zahrnující netradiční techniky.

Metodické listy byly odučeny na základní škole v Bulovce. Tato malotřídní škola má pouze 34 žáků, což je důvodem rozdělení pěti ročníků do dvou tříd. I. třída je složena z žáků 1. a 2. ročníku, v II. třídě jsou žáci 3., 4. a 5. ročníku. Stejným způsobem jsou žáci rozděleni i na hodiny výtvarné výchovy, a proto bylo ztvárňování jednotlivých pranostik a využití výtvarných technik přizpůsobeno podle toho, do jakého ročníku byly dané pranostiky zařazeny.

6 Metodické listy

6.1 Leden

Časová dotace: 2 vyučovací hodiny

Technika: malba vodovými barvami

Pomůcky: bílá čtvrtka formátu A3, černá tuš, špejle, kulatý štětec, vodové barvy

Ročník: I. třída (1. a 2. ročník)

Cíl

Cílem této práce je přenést lednovou pranostiku, objevující se pouze v mluvené či psané podobě, do podoby vizuální. Výtvarné zobrazení pranostiky by mělo přispět žákům k jejímu lepšímu pochopení. Cílem je i rozvoj fantazie, pečlivosti a trpělivosti.

Průřezová témata

V hodině prvouky se žáci seznámí s tím, co jsou lidové pranostiky a k čemu slouží. Také jim vysvětlíme, proč si o nich povídáme a jak s nimi budeme dál pracovat.

Motivace

Před zahájením samotné práce bude s žáky proveden motivační rozhovor.

„Děti, kdo z vás ví, jaký je právě měsíc? Ano, je leden. K tomuto měsíci se vztahuje spousta lidových pranostik. Například jsou to:

- Leden studený, duben zelený.
- Když krtek ryje v lednu, končí zima v květnu
- Hojný sníh v lednu, málo vody v dubnu.

Dnes budeme pracovat s první pranostikou – Leden studený, duben zelený.

Proč se děti říká, že je leden studený? Ano, leden je studený, protože patří mezi měsíce zimního období. Většinou padá sníh, mrzne, a proto se musíme teple oblékat. A proč se říká, že je duben zelený? Duben zařazujeme do jarních měsíců, kdy se již většinou zelená tráva a rozkvétají jarní květiny. Tato lidová pranostika nám tedy říká, že pokud jsou v lednu nízké teploty, bude se příroda v dubnu zelenat.“

Postup

Bílou čtvrtku velikosti A3 žákům rozdělíme svislou čarou na dvě poloviny. Na levé straně budeme zobrazovat studený leden a na pravé straně zelený duben. Obě poloviny si žáci tuší pokreslí rovnoběžnými či různoběžnými čarami podle toho, jak budou chtít. Křížením čar jim vzniknou různé tvary různých velikostí. Poté počkáme, až nám tuš zaschne, aby si ji vodovými barvami nerozpili. Žáci budou na levé straně vyplňovat vzniklé tvary studenými barvami připomínající zimní krajinu, jako jsou odstíny modré a šedé, mohou použít i bílou barvu. Tyto barvy budou vystihovat vzhled zasněžené krajiny a také mnohdy pochmurného zimního studeného počasí. Na pravé polovině budou žáci používat odstíny zelené barvy s přimícháním okrových odstínů, které budou znázorňovat jarní zelenající se přírodu.

Závěr

V závěru dvouhodinové výuky výtvarné výchovy s dětmi provedeme reflexi práce. Také jim poděkujeme za snahu při jejich tvorbě.

Reflexe

Tuto poměrně jednoduchou práci jsme s žáky 1. a 2. ročníku stihli podle plánu během dvou vyučovacích hodin, tedy za 90 minut. Jejich prvním úkolem bylo na čtvrtku nakreslit několik různě jdoucích překrývajících se čar. Se zadáním většina žáků neměla problém a téměř všichni pracovali podle mých pokynů. V průběhu zasychání tuše jsme vysvětlovali, jak s vytvořenou sítí čar budeme pracovat dál. Opět jsme jim zopakovali pranostiku a připomněli jim, že v lednu je zima, sníh. Na levé straně čtvrtky měli vzniklé tvary vybarvovat odstíny modré a šedé barvy, na pravé straně odstíny zelené, jelikož se v dubnu již příroda zelená. I přes jasné pokyny někteří používali jiné barvy než odstíny modré, šedé či zelené a nedodrželi vybarvování na jednotlivých polovinách čtvrtky správnými tóny a odstíny barev. Jednalo se především o žáky neklidné a nepozorné, pro které je práce v lavici obtížnější než pro ostatní, obzvláště v hodinách výtvarné výchovy, během které mají pocit volnějšího režimu než ve výuce jiných předmětů. I přes to si myslíme, že celkový výsledek byl zdařilý, když vezmeme v úvahu, že jsme pracovali s těmi nejmladšími na základní škole. Vyučovací hodiny bychom zhodnotili kladně i díky reflexi, ve které nás žáci potěšili slovy chvály i radosti z provedené práce.

Viz příloha č. 1

Varianta ztvárnění lidové pranostiky netradiční technikou v malbě:

Čtvrtku formátu A3 si dáme na výšku a rozdělíme horizontálně na třetiny. Prostřední část zamalujeme modrou vodovou barvou pouze pomocí prstů. Žákům vysvětlíme, že zobrazují studený led. To samé uděláme se žlutou barvou do horní části čtvrtky. Tato barva nám bude nahrazovat slunce. Ve spodní části smíchají modrou a žlutou barvu, které jim vytvoří barvu zelenou, jenž bude představovat zelený duben.

Tuto práci je třeba doprovázet povídáním, které dá žákům do souvislosti pranostiku s vizuálním ztvárněním. Např. V zimě máme krajinu pokrytou sněhem, stavíme sněhuláky a je zima. Studená barva, kterou znázorňujeme sníh, je modrá. Sluníčko má barvu žlutou. Když začne svítit slunce, sníh nám roztaje a na jaře se začne tráva zelenat.

6.2 Únor

Časová dotace: 2 vyučovací hodiny

Technika: malba vodovými barvami, tupování

Pomůcky: šedá čtvrtka formátu A3, kulatý štětec, vodové barvy, bílá tempera, houbička na nádobí

Ročník: II. třída (3., 4. a 5. ročník)

Cíl

Jedním z cílů této výuky je výtvarně ztvárnit pranostiku vztahující se k únoru. Druhým cílem je připomenout si fungování koloběhu vody.

Průřezová témata

V hodině prvouky a přírodovědy se zaměříme na různé podoby vody v přírodě, na její skupenství a na koloběh vody. Ten si se staršími žáky zopakujeme a s mladšími žáky si vysvětlíme jeho fungování.

Motivace

Před zahájením samotné práce si žáci, v rámci motivace, vyluští jednoduchou křížovku.

„Včera jsme si v hodině prvouky a přírodovědy povídali o vodě. O tom jak ji můžeme vidět v přírodě, o jejích skupenstvích a také o takzvaném koloběhu vody. Kdo nám zopakuje, jak koloběh vody funguje?“

„Jednu z následujících tří pranostik dnes budeme ztvárňovat. Než se dozvíte kterou, pojd'me si nejprve vysvětlit jejich význam.

- Únor bílý, pole sílí.
- Jsou-li na Hromnice kalužky, budou jablka a hrušky. (Tato pranostika připadá na 2. února.)
- Mnoho mlh v únoru přináší toho roku mnoho deště.

Následující tajenky vám prozradí, o jaké formy vody se dnes budeme zajímat.“

TABULKA 1 - MOTIVAČNÍ KŘÍŽOVKA Č. 1

1.		D	R	A	K	A	
2.	L	É	K	Y			
3.	D	E	Š	T	N	Í	K
4.	T	A	Ť	U	L	D	A
		X					
5.		M	Y				
6.	V	L	A	K			
7.	Ž	I	H	A	D	L	O
8.		A					

1. Na podzim pouštíme.....
2. Když jsme nemocní, bereme.....
3. Když pršíme, nosíme.....
4. Hurvínkův táta je.....
5. První slovo vyjmenovaných slov po M je.....
6. Dopravní prostředek pohybující se po kolejích.....
7. Včela nám může píchnout.....
8. První písmeno abecedy je.....

„Jaká dvě slova vám vyšla děti?“

Postup

Šedou čtvrtku formátu A3 si položíme na výšku a nejprve na ni vyznačíme horní třetinu. Tuto část čtvrtky natřeme vodou a do ní pak budeme vpíjet různé odstíny modré barvy. Když budeme mít zamalovanou celou horní třetinu, zvedneme čtvrtku do svislé polohy a budeme pozorovat stékající barvu znázorňující dešť. V této fázi si s žáky popovídáme o tom, co mohou způsobit dlouhodobé deště. Než nám zaschne barva, prohlédneme si

fotografie z knihy o povodních z roku 2010, které neminuly ani naši obec. Po zaschnutí barvy začneme znázorňovat mlhu. Řekneme si, k čemu je často hustá mlha přirovnávaná a proč tomu tak je. Poté pomocí houbičky na nádobí a zředěné bílé tempery budeme tupováním odspoda čtvrtky vytvářet mlhu.

Závěr

Poděkujeme dětem za jejich odvedenou práci a společně si zhodnotíme, zda je práce v hodině zaujala či nikoliv.

Reflexe

Tato práce byla pro žáky II. třídy velmi jednoduchá, ale jelikož se nám hodila k tématu z prvouky a přírodovědy, rozhodli jsme se ji začlenit. Druhým důvodem byla zmínka o povodních, které někteří ze starších žáků zažili na vlastní kůži a tak si uvědomovali vážnost důsledků dlouhodobých dešťů.

Nejtěžší bylo pro žáky asi vyznačení horní třetiny čtvrtky, kdy jim trvalo, než si čtvrtku změřili a spočítali si, kolik centimetrů měří třetina čtvrtky formátu A3. S vpíjením různých odstínů modré barvy do namokřené části čtvrtky si již žáci počínali obratně. Další fázi, kdy nechali stékat barvu dolů, si náramně užívali. Neobešli jsme se bez drobných nehod, jako byla pokapaná podlaha, židle i oblečení dětí. Když jsme nechali zasychat barvu, prohlíželi jsme si fotografie z knihy o povodních. Jak jsme očekávali, žáci přispěli i svými nepříjemnými zážitky. Debata nám zabrala asi 25 minut. Ale nechali jsme tomu volný průběh, aby měl každý možnost do debaty něčím přispět. Když již byla barva zaschlá, mohli jsme přejít ke znázornění mlhy. Nejprve žáci hádali, k čemu je často přirovnávaná, ale hravě na to přišli. Naředili jsme si vodou bílou temperu, aby byla více transparentní, a pomocí houbičky na nádobí ji tupováním nanášeli na spodní poloviny čtvrtky. Tato technika jim přišla zajímavá, zaujala je a pozorovali, jakou strukturu barva nanesená houbičkou vytváří. V závěru hodiny žáci sami začali vyjadřovat své názory na právě dokončenou výuku. Byly převážně kladné, jen dvěma žákům z 5. ročníku připadalo, že proces ztvárňování únorové pranostiky byl moc jednoduchý. S výukou na toto téma jsme byli spokojeni, jak po stránce výtvarné, tak i prožitkové.

Viz příloha č. 2

6.3 Březen

Časová dotace: 2 vyučovací hodiny

Technika: kresba, perforace

Pomůcky: bílá čtvrtka formátu A3, papír formátu A4, černý kuličkový fix, suchá křída, tužka, lampička, voskovky

Ročník: II. třída (3., 4. a 5. ročník)

Cíl

Cílem práce v těchto dvou hodinách výtvarné výchovy bude znázornit tři hlavní aspekty březnové pranostiky, které by měly přispět k lepšímu pochopení jejího významu. Cílem také bude přiblížit žákům, jaký význam mělo dříve náboženství nejen v zemědělství.

Průřezová témata

Do hodiny čtení začleníme příběh z dětské knihy s náboženskou tematikou, jehož prostřednictvím žákům lépe přiblížíme osobu Panny Marie a její život. Vysvětlíme si také, že je na světě několik různých náboženství, dále v jakém náboženství je uznávána Panna Marie a kdo to jsou ateisté.

Motivace

Před zahájením samotné práce si žáci, v rámci motivace, vyluští jednoduchou křížovku.

„Děti, dnes se společně podíváme na tři březnové pranostiky a vysvětlíme si jejich význam. Záměrně jsme zařadili i pranostiku s náboženskou tematikou. Pojd'me se na ně podívat. Jsou to:

- Kolik březnových mlh, tolik červencových lijáků.
- O svatém Tomáši sníh bředne na kaši. (Tato pranostika připadá na 7. března.)
- Svítí-li slunce na den Zvěstování Panny Marie, bude úrodný rok. (Tato pranostika připadá na 25. března.)

Dnes si ztvárníme poslední zmíněnou pranostiku o Panně Marii. Minulou hodinu jsme si o různých náboženstvích povídali a vy si teď prostřednictvím tajenky připomenete, do jakého náboženství Pannu Marii řadíme.“

TABULKA 2 - MOTIVAČNÍ KŘÍŽOVKA Č. 2

1.						K	N	I	H	Y	
2.				K	Ř	Í	Ž				
3.		Ž	I	D	L	E					
4.		D	O	P	I	S					
5.				T	A	Ť	K	A			
6.					J	A	R	O			
7.	V	E	L	I	K	O	N	O	C	E	
8.				L	I	S	T	O	P	A	D
9.			K	V	Ě	T	E	N			
10.						V	Á	N	O	C	E
11.		Z	Á	Ř	Í						

1. V knihovně máme.....
2. Ježíše Krista přibili na.....
3. Nábytek.....
4. Do obálky dáváme napsaný.....
5. Tatínek jinak.....
6. Roční období.....
7. Svátek oslavující Zmrtvýchvstání Ježíše Krista.....
8. Jedenáctý měsíc v roce.....
9. Pátý měsíc v roce.....
10. Svátek oslavující narození Ježíše Krista.....
11. Devátý měsíc v roce.....

Postup

Na čtvrtku formátu A3 nejprve nakreslíme černým kuličkovým fixem postavu Panny Marie. Žáci budou mít k dispozici tři různé předlohy její postavy. Tato postava by měla být v horní polovině pracovní plochy. Poté si vezmeme obyčejný papír formátu A4, do kterého si uděláme například pomocí ostré tužky několik děr. Nyní budeme pracovat ve dvojicích. Jeden bude držet spolužákův proděravělý papír nad jeho čtvrtkou s již nakreslenou Pannou Marií zhruba ve výšce třiceti centimetrů. Do vzniklých děr bude svítit lampičkou, čímž napodobí svit slunce. Na čtvrtku se tak zobrazí zvětšené tvary děr z papíru, které se snažíme situovat do střední a horní části čtvrtky. Prosvícené tvary žák na čtvrtku obkreslí a pak pomůže spolužákovi, aby mohl udělat to samé se svým papírem. Když budou mít obkreslené zvětšené tvary děr, vybarví křídou na plochu celou čtvrtku, ale nakreslené prosvícené tvary společně s postavou Panny Marie nechají nevybarvené. V poslední fázi už jen žáci do spodní poloviny čtvrtky zobrazí úrodu. Necháme na jejich fantazii, jestli to bude ovoce, zelenina, polní plodiny či obilí. Ke kresbě použijí voskovky.

Závěr

V závěru výuky výtvarné výchovy žákům poděkujeme za jejich snahu a odvedenou práci. Také se jich zeptáme, jestli je tyto netradiční techniky zaujaly.

Reflexe

Jak jsme předpokládali, toto ztvárňování pranostiky bylo pro žáky nejtěžší. Mohlo to být zapříčiněno použitím netradičních postupů a zároveň prolínáním různých technik v průběhu jedné výuky. Náročnější byla i práce ve dvojicích, u níž museli pokaždé dodržovat jiná pravidla práce s nástroji apod. Někteří žáci si byli nejistí již v první fázi práce a to při kresbě Panny Marie. I přes to, že měli k dispozici tři její předlohy, naříkali, že to neumí a že neví, jak ji nakreslit. Chtěli, aby se jim výtvarník povedl a jelikož nejsou všichni zdatní kreslíři, byli nešťastní či nazlobení, že se jim její postava nelíbí a že se jim nepovedla. Snažili jsme se je uklidnit slovy chvály a vysvětlovali jim, že ne všichni jsme nadaní v oblasti výtvarné výchovy, ale že jde především o to, abychom si tu práci zkusili a snažili se ji udělat, jak nejlépe umíme. To je trochu uklidnilo, a tak jsme mohli začít s další fází a to s proděravěním papíru. Tato činnost se jim líbila z celého procesu výroby lidové pranostiky nejvíc. Dvojice vytvořili podle toho, jak seděli v lavicích, abychom nemuseli hýbat s pracovním místem a tím nezpůsobili zbytečný chaos. Následný postup obkreslování prosvícených děr se jim musel

několikrát ukázat a vysvětlit. U jedné dvojice byly patrné neshody při prosvěcování, kdy žák obkreslující prosvícené tvary nebyl spokojen s tím, jak mu s papírem hýbe spolužák. Dohady jsme v klidu vyřešili drobnou pomocí, kdy jsme pomohli papír přidržet v co nejvíce nehybné poloze. Tato fáze byla v celém procesu nejnáročnější, ale nakonec ji všichni obstojně zvládli. Přišel čas na práci s křídou. Ukázali jsme žákům, jak se s křídou zachází, protože někteří žáci třetího ročníku doposud neměli možnost si práci s ní vyzkoušet. Tuto část zvládli všichni na jedničku. V průběhu poslední fáze, kdy žáci do spodní části čtvrtky voskovkami zobrazovali úrodu, se nevyskytovaly žádné větší obtíže. Výběr úrody nebyl striktně daný, záleželo na každém, někdo kreslil ovoce, někdo zeleninu, někdo polní plodiny. Jedinec zvolil to, na co si svými kreslířskými dovednostmi troufl. Bohužel se nenašel nikdo, kdo by se rozhodl kreslit obilí. Celkově bychom ale toto ztvárnění březnové pranostiky zhodnotili velice kladně, jelikož nebylo úplně jednoduché a žáci si s ním velmi dobře poradili.

Viz příloha č. 3

Varianta ztvárnění lidové pranostiky netradiční technikou v malbě:

Do střední části čtvrtky formátu A3 si žáci pomocí temperových barev a štětce namalují postavu Panny Marie. Pod ní do spodní části čtvrtky zobrazí stejnou technikou úrodu. Svit slunce znázorní pomocí pířka namočeného do žluté temperové barvy a krátkých či delších tahů v horní části pracovní plochy.

6.4 Duben

Časová dotace: 2 vyučovací hodiny

Technika: malba vodovými barvami, koláž

Pomůcky: bílá čtvrtka formátu A3 a A4, černá tuš, špejle, kulatý štětec, vodové barvy, lepidlo, pravítko, tužka

Ročník: II. třída (3., 4. a 5. ročník)

Cíl

Cílem této výuky výtvarné výchovy bude vizuálně ztvárnit jednu z vybraných pranostik, která charakterizuje nevyzpytatelné dubnové počasí, a také rozvíjet pracovní kompetence.

Průřezová témata

V hodině prvouky a přírodovědy se zaměříme na podnebné pásy a na počasí v mírném podnebném pásu.

Motivace

Před zahájením samotné práce bude s žáky proveden motivační rozhovor.

„Děti, jelikož začal nový jarní měsíc, budeme se dnes zabývat lidovou pranostikou, která se k němu vztahuje. Pro zajímavost jsme našli opět tři pranostiky tentokrát k měsíci dubnu. Pojdme si vysvětlit jejich význam.“

- Duben je napůl březen a napůl květen.
- Mokrý duben – hojnost ovoce.
- Teplé deště v dubnu, teplé dny v říjnu.

My se pokusíme vyrobit první pranostiku. Do levého sloupce na tabuli budeme psát typické počasí a dění v přírodě během března a do pravého během května. Povídejte, s jakým počasím se často potýkáme v březnu? Ano, vítr, nízké teploty, déšť, sníh, mlha, mohou se tvořit kaluže. A co květen? Ano, určitě více svítí sluníčko, jsou vyšší teploty, rostou kytky, příroda je barevnější. Výborně, tak můžeme začít.“

Postup

Každý dostane dvě bílé čtvrtky velikosti A4. Shodli jsme se s žáky, že v březnu bývá počasí ještě chladné, proto jednu čtvrtku nabarví různými odstíny studených barev a ta bude znázorňovat březen. Druhou si pomalují odstíny teplých barev, které budou představovat většinou již mnohem teplejší květen. Až nám barvy zaschnou, pustíme se do další fáze tvorby dubnové pranostiky. Obě čtvrtky si žáci slabě nalinkují podle pravítka. Na čtvrtku se studenými barvami budou žáci černou tuší psát jedno či více slov vybraných ze sloupečku s názvem „březen“ z tabule (a budou je psát tolikrát, kolikrát se jim to na linky vejde). To samé je čeká i se čtvrtkou s teplými odstíny barev, kam budou psát slova ze sloupečku „květen“. Po zaschnutí tuše každý roztrhá obě pomalované a popsané čtvrtky na zhruba stejně velké kousky. Všechny útržky zamíchají a libovolně nalepí na čtvrtku velikosti A3. Mělo by dojít k vizualizaci pranostiky, že duben je napůl březen a napůl květen.

Závěr

V závěru dvouhodinové výuky výtvarné výchovy s žáky provedeme reflexi práce. Také jim poděkujeme za snahu při jejich tvorbě a zeptáme se, co se jim v průběhu výuky líbilo nebo nelíbilo a co je zaujalo a naopak.

Reflexe

Při zadávání pokynů k práci žáci bedlivě poslouchali. Když jsme jim řekli, že budeme na pomalované čtvrtky psát, nejprve se nad tím podívovali, ale pak se na tuto činnost začali těšit, protože nic podobného ještě v hodinách výtvarné výchovy nedělali. Myslím, že motivace byla jasná a věcná a zároveň jsme si během ní připravili část práce. Tato skupina starších žáků již dodržovala mé pokyny při výběru teplých a studených barev, ne jako prvňáci a druháci při ztvárnění lednové pranostiky. V této fázi práce se nevyskytl žádný problém. Po zaschnutí barev bylo úkolem nalinkovat slabě tužkou obě pomalované čtvrtky. Zde bylo vidět, kdo s pravítkem a lehkostí ruky bojuje, děvčata byla pečlivější. Při práci s tuší byli všichni žáci dost opatrní, a tak se nikomu nepovedlo tuš vylít. Někteří žáci si pro každý měsíc vybrali pouze jedno typické slovo, někteří více a někteří všechna, práce tak vypadaly rozmanitě. Po zaschnutí tuše přišla řada na trhání pomalovaných čtvrtek na přibližně stejně velké kousky. Snažila jsem se žákům ukázat, jaká velikost by byla ideální, abych předešla tomu, že by to někteří měli roztrhané na kousky o straně 1 cm a jiní 10 cm, jelikož by napsaná slova nevytvořila požadovaný efekt. Byla jsem mile překvapená, jak zodpovědně se žáci

chopili práce. Po roztrhání čtvrtek na části si své kousky promíchali a už je mohli lepit na čtvrtku formátu A3. Jejich zacházení s lepidlem bylo téměř u všech opatrné a žádná práce nebyla od lepidla znečištěna. Myslím, že ztvárňování této dubnové pranostiky bylo pro žáky jednoduché, ale velmi zajímavé, kvůli několika různým fázím. Některé pro ně byly nové, a celkově díky ne často používaným postupům vznikl velice zajímavý výsledek. Ve výuce této hodiny výtvarné výchovy všichni pracovali velmi zodpovědně, opatrně a s citem, což mě velice mile překvapilo. Nedošlo ani k žádným nedorozuměním při plnění zadaných úkolů, což bylo pravděpodobně zapříčiněno právě jejich jednoduchostí. Hodinu jsme tak se žáky zhodnotili velice kladně. Nejen já, ale i sami žáci byli z výsledků práce nadšeni.

Viz příloha č. 4

Varianta ztvárnění lidové pranostiky netradiční technikou v malbě:

Čtvrtku formátu A3 si žáci dají na výšku a vertikálně ji rozdělí na třetiny. Levá třetina bude znázorňovat březen, prostřední duben a poslední květen. Pomocí dřevěné lékařské špachtle budou žáci do levé části znázorňovat studenými temperovými barvami typické březnové počasí a děje v přírodě (sníh, déšť, kaluže, vítr, slunce). Tuto část obtisknou přeložením třetiny na prostřední třetinu čtvrtky (monotyp). To samé provedou s pravou částí, která bude představovat květen a pro něj typické počasí a děje v přírodě (slunce, vyšší teploty, kvetoucí stromy, květiny). Opět tuto část obtisknou doprostřed čtvrtky. Tím jim vznikne promísení obou měsíců a znázornění dubnového aprílového počasí.

6.5 Květen

Časová dotace: 2 vyučovací hodiny

Technika: malba vodovými barvami, kresba pastelkami, koláž

Pomůcky: bílá čtvrtka formátu A3, papír, kulatý štětec, vodové barvy, pastelky, nůžky

Ročník: I. třída (1. a 2. ročník)

Cíl

Cílem práce je výtvarně ztvárnit květnovou pranostiku a propojit malbu s kresbou. U žáků chceme podpořit rozvoj fantazie, pečlivosti a trpělivosti.

Průřezová témata

V hodině prvouky si s žáky budeme povídat o počasí, co způsobuje v přírodě a jak se mění v ročních obdobích. Velice jednoduchým způsobem jim bude naznačeno fungování koloběhu vody.

Motivace

Před zahájením samotné práce si žáci, v rámci motivace, vylustí jednoduchou křížovku.

„V poslední hodině prvouky jsme si povídali o tom, jak se nám mění počasí v různých ročních obdobích a co se děje v přírodě. My na toto téma dnes trochu navážeme. Budeme opět ztvárňovat pranostiku, tentokrát to bude pranostika vztahující se k měsíci květnu. Seznámíme se opět se třemi, které patří tomuto měsíci. Jsou to:

- Pankrác, Servác, Bonifác pro sadaře jsou zlí chlapi. (Tato pranostika připadá na 14. května.)
- Déšť svatě Žofie švestky ubije. (Tato pranostika připadá na 15. května.)
- Když na Urbana prší, bude hodně myší. (Tato pranostika připadá na 26. května.)

Podle následující doplňovačky určitě rychle uhodnete, kterou květnovou pranostikou se budeme dnes zabývat.“

TABULKA 3 - MOTIVAČNÍ KŘÍŽOVKA Č. 3

1.			M	O	T	Ý	L		
2.		R	Y	B	A				
3.		Š	I	Š	K	Y			
4.			A	K	T	O	V	K	A
5.	K	O	Č	K	A				

1. Maková panenka a.....Emanuel

2. Živočich pokrytý šupinami žijící ve vodě je.....

3. Na jehličnatých stromech rostou.....

4. Školní taška.....

5. Zvíře, které mňouká.....

„Jaká vám vyšla tajenka? Ano, myška. Ztvárňovat budeme poslední pranostiku z výše zmíněných.“

Postup

Tuto práci si rozdělíme na tři fáze. V první fázi si žáci vodovými barvami na čtvrtku namalují mraky a pokusí se znázornit déšť. Než nám barvy zaschnou, pustíme se do vytvoření postavy Urbana (patrona vína). Každý žák dostane bílý papír formátu A4. Kdo bude chtít, může si papír nejprve několikrát zmačkat do kuličky. Na něj pak pastelkami nakreslí Urbana podle toho, jak si ho každý z nich představuje. Když budou mít hotovo, postavu vystříhnou. V další části se zaměříme na zobrazení myši. Na tabuli bude znázorněno několik předloh, jak myši namalovat. Žáci si sami vyberou způsob, kterým je na pomalované čtvrtku zobrazí. Po zaschnutí namalovaných myši už jen nalepíme postavu Urbana a pranostika je hotová.

Závěr

V závěru dvouhodinové výuky výtvarné výchovy s žáky provedeme reflexi práce. Nezapomeneme jim také poděkovat za odvedenou práci.

Reflexe

Toto ztvárňování pranostiky jsme i přes drobné obavy zařadili do I. třídy. Jak se v průběhu výuky ukázalo, obavy byly zbytečné. Žáci se drželi pokynů a nedocházelo tak ke vzniku nechtěných výtvorů. Během první fáze, kdy jsme znázorňovali déšť a mraky, si žáci počínali nad očekávání dobře. Míchali si různé odstíny modré, šedé i bílé. Když v další fázi měli možnost mačkat papír, využili ji všichni. Nejtěžší částí této práce bylo pro žáky nakreslení postavy Urbana. Jejich fantazie je bohužel velmi malá, a tak se neustále vyptávali, jak vypadá, jestli má klobouk, jestli má vousy, jakou má barvu očí. Někteří se pak odvážali a nechali se svou představivostí unést, ale jiní okoukali od souseda, jak by asi mohl Urban vypadat. Náročné bylo pak i následné vystřihování nakreslené postavy a to především pro prvňáky. Nakonec to ale všichni zvládli bez ustřižených končetin a jiných částí Urbanova těla. Po zadání pokynu: „Nakreslete myši.“ se samozřejmě spustila lavina výkřiků: „Ale já nevím jak, já to neumím.“ Uklidnili jsme je, když jsme jim pár jednoduchými tahy ukázali, jak se mohou myši malovat. Upozornili jsme žáky, aby myši kreslili do spodní poloviny čtvrtky, ale ne všichni naše rady poslechli, takže některým tak trochu poletovaly ve vzduchu. Pak už jsme jen dolepili nakreslenou postavu Urbana a ztvárnění pranostiky bylo hotové. Při závěrečné reflexi jsme tuto práci spolu s žáky zhodnotili velice kladně, jelikož v průběhu výuky všichni v klidu pracovali, nevznikal zbytečný ruch a hotové výtvary vypadaly velmi pěkně.

Viz příloha č. 5

Varianta ztvárnění lidové pranostiky netradiční technikou v malbě:

Žáci si na čtvrtku formátu A3 namalují, vodovými barvami s pomocí štětce, postavu Urbana dle svých představ. Po zaschnutí znázorníme pomocí bublinkové folie déšť. Každý žák dostane kousek folie a její členitou část si natře temperovou barvou a opakovaně ji obtiskne na čtvrtku po celé její ploše. Myši znázorníme ve spodní části také technikou obtisknutí. Tentokrát dostane každý žák kousek látky s vysokým chlupem a vystřihnou si z ní tvar tělíčka myši. Použijí opět temperové barvy a to i k následnému domalování ocasu, uší, čumáku a nohou.

6.6 Červen

Časová dotace: 2 vyučovací hodiny

Technika: práce s papírem, kresba, malba

Pomůcky: bílá čtvrtka formátu A1, barevný papír, rudku, tempery, nůžky, lepidlo

Ročník: I. třída (1. a 2. ročník)

Cíl

Cílem červenové tvorby je opět ztvárnit vizuálně lidovou pranostiku tak, aby žáci lépe pochopili její význam. Při této tvorbě půjde i o emoční prožitek – rozvoj kompetence občanské.

Průřezová témata

Během výuky prvouky se s žáky záměrně dostaneme k tématu vnímání pocitů svých i lidí okolo sebe. Pro lepší představivost zařadíme i několik her z dramatické výchovy jako například Hru v roli nebo Alej myšlenek. Samozřejmě nechceme, aby se žáci nějak vystrašili či báli, ale chceme je touto cestou učit vcítit se do pocitů druhých, tolerovat je a být empatičtí k lidem okolo nás.

Motivace

Před zahájením samotné práce s žáky provedeme motivační rozhovor.

„Děti, už víme, co to jsou lidové pranostiky a dnes se společně podíváme na ty, které připadají na měsíc, který právě máme... Ano, na červen. I na tento měsíc připadá velké množství pranostik a my si ke ztvárnění vybereme opět jen jednu. Pojdme se podívat, které to jsou.“

- Svatá Tonička mívá často uplakaná očička. (Tato pranostika připadá na 12. června.)
- Na svatého Jána otvírá se létu brána. (Tato pranostika připadá na 24. června.)
- Jaký červen, takový i prosinec.

Vysvětlíme si význam všech tří pranostik, ale výtvarně budeme ztvárňovat pouze tu první. „Minulou hodinu jsme si v hodině prvouky povídali o našich pocitech i o pocitech druhých lidí. My teď navážeme na povídání z předchozí hodiny a budeme ztvárňovat Toničku

s uplakanýma očima. Proč myslíte, že by mohla mít uplakaná očička? Ano, mohla být třeba smutná nebo ji něco bolelo. Jak jsme si již vysvětlili, její pláč má v naší pranostice napodobovat déšť.“

Postup

Každý žák dostane papír velikosti A4 tělové barvy. Prvním úkolem bude načrtnout si obličej Toničky i s vlasy. Poskytneme jim fotografie různých střihů vlasů a účesů (dlouhé, krátké, vlnité a rovné vlasy, s culíky či copánky). Ukážeme jim také velikost požadovaného obličejce, abychom se alespoň trochu shodli a vešlo se nám to na připravené pozadí. Nejprve si žáci tužkou načrtnou obličej a pomocí rudky nakreslí vlasy. Do obličejce doplní pusu, nos, tváře, ale oči naznačí pouze jednoduchou čarou. Tyto čáry pak žákům prořízneme nožem a jen zatlačíme dozadu. Poté všichni své nakreslené obličejce vystříhnou. Jako další nás čeká znázornění pláče. Žáci si namíchají hodně tekutou modrou barvu, kterou natrou těsně nad vytvořené průřezy očí. Poté obličej Toničky zvednou do svislé polohy a budou pozorovat stékající „slzy“. Necháme zaschnout barvu a pak už jen nalepíme obličejce na čtvrtku velikosti A1, na jejímž horním kraji bude napsané znění lidové pranostiky.

Závěr

V závěru devadesátiminutové práce s žáky zhodnotíme její průběh i výsledek. Zeptáme se také na jejich pocity v hodině prvouky i v hodině výtvarné výchovy, zda mohou říct, jestli se jim to líbilo nebo jim to způsobilo nějaké nepříjemné pocity a proč.

Reflexe

Tuto práci jsme zařadili do I. třídy, jelikož ani pro žáky prvního a druhého ročníku není ničím moc náročná a nebylo pro ně vyrábění obtížné. I přes to se jim musely všechny pokyny několikrát opakovat, aby došlo k co nejméně chybám. Při načrtnutí obličejce nastal první problém, kdy žáci vykřikovali, že to neumí a neví jak ho nakreslit a jak mají udělat vlasy. Po ukázce na tabuli zkoušeli nakreslit obličej každý sám, některým se to povedlo napoprvé a některým až na podruhé, ale byl jsem z jejich výtvorů poměrně nadšená. S uhlem pracovali poprvé, a tak proběhlo i několik rad, jak se s ním zachází a jaké jsou možnosti tvorby s ním. Poté jsme jim vyřízli otvory na místě očí a žáci si sami vystříhli obrys obličejce i s vlasy. Nyní stačilo znázornit pláč. K tomu jsme potřebovali modrou a bílou temperu. Obě barvy jsme namíchali a zředili vodou tak, aby byla barva tekutější. Vysvětlili jsme jim, že budou natírat pouze oči. Všichni pokynům naslouchali a dodržovali je. Po naklonění

papírového obličejě Toničky jí začala stékat barva dolů po tvářích a někteří žáci spontánně vykřikovali: „Ona brečí.“ Nechali jsme barvu zaschnout a během toho jsme čas využili k reflexi. I během výuky prvouky, která měla žáky připravit na tuto práci, jsme byli překvapeni, jak jsou žáci ve třídě empatičtí. Během dramatických her se neostýchali a snažili se vcítit do pocitů jiných lidí v určitých navozených situacích. Byli jsme rádi, že toto téma v nikom nevyvolalo nepříjemné pocity. Všechny aktivity v hodině prvouky i během ztvárňování červnové pranostiky se jim líbili, přestože jsme narazili na nepříjemné situace, které byly navozeny úmyslně během dramatických her. Poté jsme už jen nalepili jednotlivé obličejě na jednu velkou bílou čtvrtku, na jejímž horním okraji byla napsaná pranostika, kterou jsme převedli do vizuální podoby. Ta nám pak sloužila jako výzdoba třídy s aktuální tematikou. Celou práci i s reflexí a úklidem jsme stihli za dvě vyučovací hodiny tak, jak to bylo naplánované.

Viz příloha č. 6

Varianta ztvárnění lidové pranostiky netradiční technikou v malbě:

Žáci si vezmou čtvrtku formátu A4 na výšku a vertikálně ji rozdělí na polovinu. Na levou stranu budou pomocí malé čajové lžičky temperovými barvami kreslit obličej Toničky a po jednotlivých krocích vždy přitisknou pravou stranu čtvrtky a tak se jim bude dotvářet druhá polovina obličejě (monotyp).

6.7 Červenec a srpen

Jelikož si v červenci a srpnu užíváme letní prázdniny, nemáme v těchto měsících možnost výtvarně ztvárnit lidové pranostiky, které na tyto měsíce připadají. Abychom je ale úplně nevynechali, řekneme si v červnu tři červencové lidové pranostiky a vysvětlíme si jejich význam.

Vybrali jsme tyto:

- Když dne ubývá, horka přibývá.
- Na mokry červenec následuje bouře a krupobití.
- Svatá Markyta – hodila srp do žita.

V září se poohlédneme za třemi srpnovými pranostikami.

- I když ze strnišť občas fučí, horko nás přece jen mučí.
- Srpen k zimě hledí a rád vodu cedí.
- Moc hub srpnových – moc vánic sněhových.

6.8 Září

Časová dotace: 2 vyučovací hodiny

Technika: práce s papírem, kaširování

Pomůcky: balicí papír, noviny, kuchyňské ubrousky, tapetové lepidlo, barevné papíry, nůžky

Ročník: II. třída (3., 4. a 5. ročník)

Cíl

Prvním cílem této práce v hodině výtvarné výchovy bude zobrazit Pannu Marii v životní velikosti a s nainstalováním vytvořených vlaštovek výtvarně zobrazit zářijovou pranostiku. Druhým cílem bude rozvoj kompetence občanské a kompetence sociální i personální.

Průřezová témata

V hodině prvouky a vlastivědy si s žáky zopakujeme, co je to náboženství, že je několik druhů náboženství a co o různých náboženstvích víme.

Motivace

Pro motivaci je zvoleno krátké pětiminutové video, ve kterém se mluví o Panně Marii a jejích zázracích. Po jeho shlédnutí bude žákům sděleno, že záleží jen na nich, jestli tomu, co viděli, uvěří či ne a jaký si na video udělají názor.

„Děti, my se dnes budeme opět věnovat lidovým pranostikám, tentokrát těm, které se vztahují k měsíci září. Vybrali jsme tyto tři:

- Bouřka v září - sníh v prosinci.
- Na panny Marie narození vlaštovek shromáždění. (Tato pranostika připadá na 12. září.)
- Na svatého Jeronýma stěhuje se k nám už zima. (Tato pranostika připadá na 30. září.)

Pojďme si říct, jaký je význam zmíněných pranostik.“

<https://www.stream.cz/slavnedny/618301-den-kdy-tisice-lidi-videly-zazrak-13-rijen>

Postup

Připravíme si dva balicí papíry, které k sobě kratšími stranami přilepíme. Na vzniklý pruh papíru okreslíme tužkou jednoho žáka. Z novinového papíru vytvoříme koule, které budeme pokládat do obkreslené siluety a tvarovat z nich tělo Panny Marie. V další fázi přijde řada na kaširování. Na vzniklou postavu budeme pokládat obyčejné bílé papírové ubrousky, které potřeme tapetovým lepidlem. Budeme je vrstvit, dokud nepřestane prosvítat novinový papír. Poté musíme nechat tělo do druhého dne zaschnout. Ve zbylém čase dvouhodinové výuky si z papíru vytvoříme vlaštovky. Na černý papír formátu A4 si každý obkreslí jednoduchou šablonu těla ptáka, kterou vystříhne, podle návodu přehne a následně slepí. Pak už jen dolepí bílé břicho, oči a červený zobáček. Tyto vyrobené vlaštovky druhý den pomocí špendlíků přiděláme k tělu Panny Marie.

Závěr

V závěru dvouhodinové výuky výtvarné výchovy s žáky provedeme reflexi práce. Také jim poděkujeme za snahu při jejich tvorbě.

Reflexe

Na začátku hodiny byl žákům puštěn krátký dokument o údajném zázraku zapříčiněném Pannou Marií, který způsobil lavinu dotazů, z nichž bylo patrné, jak je video zaujalo. Poté byli seznámeni s náplní výuky výtvarné výchovy. K obkreslení postavy jsme vybrali nejvyšší žačku pátého ročníku. Zpočátku jsme měli obavy z vytvarování těla Panny Marie, ale ukázalo se, že zbytečně. Žáci se práce chopili zodpovědně a nezapomněli ani na ženské křivky. Náročnější byla následující fáze, kdy měli technikou kaširování pokrýt tělo Panny Marie papírovými ubrousky tak, abychom sjednotili barevný vzhled postavy. Některým žákům, především chlapcům, chyběl dostatek trpělivosti. Nakonec se jim práce povedla. Papírový výtvar jsme nechali zaschnout a mezitím se pustili do výroby vlaštovek. Každý si jednou obkreslil šablonu, kterou následně vystříhl a přehnul dle návodu. To samé žáci udělali i se šablonou zobáčku a břicha. Tyto části pak nalepili na vlaštovku a bylo hotovo. Druhý den, když již byla postava Panny Marie zaschlá, připevnili jsme pomocí špendlíků papírové vlaštovky k tělu. Proces ztvárňování této lidové pranostiky nás velice mile překvapil. Mysleli jsme si, že to pro žáky bude mnohem náročnější, ale ukázalo se, jak jsou šikovní, a tak k obavám nebyl důvod.

Viz příloha č. 7

Varianta ztvárnění lidové pranostiky netradiční technikou v malbě:

Na čtvrtku formátu A3 si žáci pomocí štětce a temperových barev namalují postavu Panny Marie. Z modelíny si vymodelují ptáka (vlaštovku), který bude sloužit jak razítko. Shromáždění vlaštovek uvedené v pranostice zobrazí několikanásobným natisknutím vyrobeného razítka namočeného do černé temperové barvy.

6.9 Říjen

Časová dotace: 3 vyučovací hodiny

Technika: prostorová tvorba, práce s kartonem (vlnitým papírem)

Pomůcky: papírová krabice, karton, nůžky, lepidlo, potravinářská barva, skleněné vánoční ozdoby, štětec

Ročník: II. třída (3., 4. a 5. ročník)

Cíl

Prvním cílem práce je vytvořit z papírové krabice a kartonu domeček se všemi detaily a zobrazit na jeho střeše mráz. Druhým cílem je rozvoj pracovních kompetencí a komunikativních kompetencí, jejichž úmyslem by měla být klidná a efektivní spolupráce ve vytvořených skupinách.

Průřezová témata

Před ztvárněním říjnové pranostiky probereme s žáky v hodinách přírodovědy skupenství vody. Zaměříme se především na pevné skupenství, zmíníme se i o bodu tání a tuhnutí a tvorbě krystalů například na oknech. Na konci hodiny smícháme sůl s malým množstvím vody a během následujících dnů budeme sledovat, jak se sůl vykrystalizuje, aby měli žáci lepší představu, jak takové krystaly vypadají.

Motivace

Před zahájením samotné práce bude s žáky proveden motivační rozhovor.

„Děti, nastal další měsíc v roce, který to je? Ano je již říjen, druhý podzimní měsíc a naším dnešním úkolem bude ztvárnit jednu z říjnových pranostik, kterou jsme pro vás vybrali. Jsou to:

- Svatý František zahání lidi do chýšek. (Tato pranostika připadá na 4. října.)
- Po svaté Tereze mráz po střeších leze. (Tato pranostika připadá na 15. října.)
- Je-li říjen velmi zelený, bude zato leden hodně studený.“

Význam všech pranostik si na začátku hodiny vysvětlíme.

„Když si vzpomenete na poslední hodinu přírodovědy, co jsme probírali? Jakou si myslíte, že

budeme z těchto pranostik ztvárňovat? Ano, tu druhou. Dnes se bude jednat o prostorovou tvorbu. Pojdme se ale nejprve podívat, jestli sůl již vytvořila krystaly.“

Postup

Nejprve se žáci libovolně dle vlastního uvážení rozdělí do skupin po čtyřech. Každá ze skupin dostane jednu papírovou krabici. Prvním úkolem bude oblepit krabici vlnitým kartonem, abychom zamaskovali nápisy na krabicích a vytvořili tak jednotný vzhled domečku. Poté přijde na řadu výroba střechy. I tu budou žáci tvořit z vlnitého kartonu, který nalepí na již oblepenou krabici. Šikvnější mohou přidělat i komín. Aby byl domeček kompletní, přiděláme ještě okna a dveře opět ze stejného materiálu. Poté musíme nechat celý papírový výtvar zaschnout, aby nedošlo k poničení při znázorňování mrazu. Mezitím se dají do pytle skleněné vánoční ozdoby na stromeček a rozdrtí se (tuto činnost bude z hlediska bezpečnosti práce provádět jen učitel). Do větších kelímků si žáci nalijí lepidlo, přidají trochu modrého potravinářského barviva a zamíchají. Vsypane ještě rozdrčené vánoční ozdoby a druhá fáze práce může začít. Mráz na střeše znázorníme právě pomocí vzniklé směsi a to tak, že ji žáci budou štětcem natírat na střechu papírového domečku. Rozdrčené ozdoby by měly mít efekt třpytícího se mrazu na střechách domů. Poté necháme zaschnout.

Závěr

Jako na konci každé výtvarné výchovy provedeme reflexi, ve které se žáků ptáme, jak se jim pracovalo, jestli se jim práce líbila a zda jsou s jejím výsledkem spokojeni. Poděkujeme jim také za projevenou aktivitu v průběhu výuky.

Reflexe

Na vizuální ztvárňování této říjnové pranostiky jsme se velice těšili. Jelikož chybělo více žáků, pracovali pouze ve třech skupinách, v nichž byli vždy čtyři žáci. Rozdělení do skupin jsme nechali na jejich volbě a dopadlo to dle očekávání. Hlavní roli při výběru spolužáků hrálo především kamarádství a pro nás to byla téměř jistota poklidné práce bez velkých dohadů. A bylo tomu tak, průběh práce ve skupinách nebyl narušen žádnými spory a žáci se ve skupinách zvládli vždy domluvit. V tomto ohledu byla výuka bezproblémová, čímž byl splněn jeden z cílů celé práce, aby spolu žáci spolupracovali a byli schopni se domluvit. Předávání pokynů z naší strany bylo jasné, ale ne vždy je žáci dodržovali. Během první fáze práce nedocházelo k větším problémům, starší pomáhali mladším při vyměřování vlnitého papíru na stěny krabic. Tuto část zvládly všechny skupiny. Při výrobě střechy

a komína se již více zapojovali chlapci, jelikož si to uměli lépe představit z technického hlediska. Stejně tomu bylo i s výrobou a umístěním komínu. Skupina složená pouze z dívek odkoukala techniku vedlejší skupiny, kde se práce chopili chlapci. Přidělávání střechy a komínu bylo asi nejnáročnější. Z počátku se jim nedařilo části připevnit, museli počkat, až lepidlo trochu zaschne a pak byla stavba domečku konečně hotová. Během jejich zasychání jsme si šli připravit potřebný materiál na natření střechy. Skleněné vánoční ozdoby jsme v pytli rozbíjeli sami, a tak tedy nemohlo dojít k žádnému poranění. V každé skupině si žáci připravili jeden kelímek s lepidlem a potravinářskou barvou (zde došlo k menší nehodě, když jeden žák neuposlechl pokyny a celý kelímek s lepidlem si vylil na lavici a školní tašku). Do vzniklé tekutiny jsme jim přisypali trochu ozdob na znázornění třípytu a pomocí štětce ji nanесли na střechu. Než domeček zaschl, provedli jsme reflexi tříhodinové výtvarné výchovy. Byli jsme potěšeni, že se žákům vyrábění líbilo. Poděkovali jsme jim za svědomitý přístup ve výuce a za skvělou spolupráci v jimi vytvořených skupinách. Jelikož do konce hodiny chybělo ještě deset minut, chtěli žáci do okének dokreslit kytky a postavičky. Nebránili jsme jim v tom a domečky nakonec vypadaly veseleji.

Viz příloha č. 8

Varianta ztvárnění lidové pranostiky netradiční technikou v malbě:

Žáci si čtvrtku formátu A4 potrou vodou. Poté budou pomocí kuchyňské houbičky na nádobí nanášet vodové barvy studených odstínů. To samé udělají ještě na jedné čtvrtce. Po zaschnutí se na jedné čtvrtce snaží vyhledat obrysy obličeje či siluety Terezy a tuší je dokreslí tak, aby byla viditelná její postava. Na druhé čtvrtce budou vyhledávat tvar střechy. Tu pak vystříhnou, pomocí bílé zředěné tempéry a štětce na ní ještě znázorní mráz a po zaschnutí už jen dolepí na první čtvrtku pod postavu Terezy.

6.10 Listopad

Časová dotace: 1 vyučovací hodina

Technika: akční tvorba

Pomůcky: barevné PET lahve, mouka, igelitové pytle, oboustranná lepicí páska

Ročník: I. třída (1. a 2. ročník)

Cíl

Cílem této práce není hotové dílo, ale prožití aktivit v průběhu hodiny a vnímání svých pocitů.

Průřezová témata

V hodině prvouky začneme probírat témata zimního ročního období, ke kterému neodmyslitelně patří sníh. V jednoduchosti si vysvětlíme, z čeho sníh vzniká.

Motivace

Před zahájením samotné práce žáci prostřednictvím doplňovačky zjistí, kterou z pranostik budou ztvárňovat tentokrát.

„Děti, my se dnes budeme zabývat listopadovými pranostikami. Vybrali jsme tři, u kterých si vysvětlíme jejich význam.

- Když začátkem listopadu sněží, pak mívá sníh výšku věží.
- Listopadové hřmění pšenici ve zlato promění.
- Když krtek v listopadu ryje, budou na Vánoce lézat komáři.

Následující přesmyčky vám napoví, kterou z těchto tří lidových pranostik budeme ztvárňovat a co k tomu budeme potřebovat.“

TABULKA 4 - MOTIVAČNÍ PŘESMYČKA Č. 1

N	H	S	Í
2	4	1	3

TABULKA 5 - MOTIVAČNÍ PŘESMYČKA Č. 2

O	A	U	K	M
2	5	3	4	1

Postup

Podle počasí budeme tuto aktivitu provádět ve škole či na zahradě. Kvůli prášivosti mouky a nepořádku by bylo vhodnější venkovní prostředí. Pokud budeme pracovat uvnitř, rozprostřeme si na zem veliké igelitové pytle. Na ně pomocí lepicí pásky přilepíme PET lahve bez etiket různých velikostí hrdlem nahoru. Tyto lahve budou znázorňovat věže. Sníh nahradíme polohrubou moukou. Dalším úkolem žáků bude sypat mouku na PET lahve a pozorovat, jak se mouka na zemi vrství a znázorňuje naši pranostiku, kdy sníh dosahuje výšky věží. Pak bude následovat úklid. Na konci hodiny si necháme větší množství času, ve kterém s žáky provedeme reflexi.

Závěr

V závěru výuky výtvarné výchovy s žáky provedeme reflexi práce, která je při akční tvorbě velice důležitá. Jde především o pocity při tvorbě, a aby byly žáci schopni je popsat. Nezapomeneme jim poděkovat za projevenou snahu a za pomoc při následném úklidu.

Reflexe

Prvňáci a druháci jsou na hodiny výtvarné výchovy vždy natěšení a na začátku výuky bedlivě poslouchají, co je čeká. Po rozboru tří listopadových pranostik byl každému rozdán papír se dvěma přesmyčkami napovídajícími, kterou z nich se budeme zabývat. Jelikož počasí v době dané výuky bylo nevlídné, byli jsme nuceni provést tuto aktivitu v prostorách školy. V zadní části třídy jsme srolovali koberec a místo něj rozprostřeli několik velkých igelitových pytlů. Na ně žáci s naší drobnou dopomocí lepili plastové lahve. Několikrát jsme jim

zdůrazňovali, aby dali lahve blíž k sobě, ale i tak byly od sebe dál, než jsme si představovali. Pak každý dostal do dvojice jeden kilogram polohrubé mouky a zasypávali naše nainstalované věže. Nevyhnuli se pokusům zasypat sám sebe. Podle prvních reakcí žáků bylo evidentní, že se jim činnost velice líbila. Byl slyšet jen smích. Když už všichni dosypali veškerou mouku, přišel čas podívat se, jak se „sníh“ vrstvil a přibližoval se tak věžím. Bohužel to nebylo vidět tolik, jak jsme si původně mysleli, právě kvůli tomu, že byly lahve moc daleko od sebe a že žáci nesypali sníh přímo na lahve, ale spíš kolem sebe. I přes to si myslíme, že účel byl splněn a cíl hodiny tím nebyl narušen. Následoval úklid. Nejprve žáci oklepali mouku za sebe, pak jsme sklízeli nepořádek ze země. I po odklizení igelitu zůstalo dost mouky na podlaze, tak se žáci chopili košťat a lopatek. Během závěrečné reflexe jsme podle našich předpokladů slyšeli jen samé kladné ohlasy. Myslíme, že při takovéto aktivitě, v jejímž průběhu mohou žáci dělat nepořádek, je to téměř jednoznačně očekávaná reakce. Ptali jsme se jich, co se jim líbilo nejvíce. Někteří odpovídali, že to byl pocit prohrabávání se v sáčku mouky, jiní že se jim líbilo, jak moukou mohli házet. Jeden chlapec dokonce řekl, že si připadal jako Krakonoš, který zasypával ve večerníčku hory. Tuto hodinu můžeme zhodnotit rozhodně kladně a měli jsme z ní velice dobrý pocit.

Viz příloha č. 9

Varianta ztvárnění lidové pranostiky netradiční technikou v malbě:

Na čtvrtku formátu A3 si žáci tuší nakreslí kostelík s věžičkami. Jako předloha jim poslouží kostel stojící vedle naší školy. Poté si připraví modrou a bílou temperovou barvu, kterými budou znázorňovat padající sníh. Pouze pomocí prstů namočených do barvy budou napodobovat padání sněhu od shora dolů. Dole se jim vločky budou kupit a začnou se vytvářet kopce dosahující výšky věží. Některým žákům kostelík „zapadá“ třeba celý.

6.11 Prosinec

Časová dotace: 2 vyučovací hodiny

Technika: odkrývací technika

Pomůcky: čtvrtka formátu A4, voskovky, černá tuš, štětec, jehla

Ročník: I. třída (1. a 2. ročník)

Cíl

Cílem je výtvarně ztvárnit prosincovou lidovou pranostiku a také dosáhnout toho, aby žáci pracovali výhradně dle pokynů, jelikož to tato práce vyžaduje – rozvoj sebekázně, trpělivosti a pečlivosti.

Průřezová témata

V hodině prvouky s žáky stále probíráme téma zimy a všechno s ní spojené (co se děje s přírodou, jak se chovají zvířata ve volné přírodě, jaké můžeme dělat zimní sporty a jak se musíme oblékat).

Motivace

Před zahájením samotné práce s žáky provedeme motivační rozhovor a poté jim pustíme video.

„Děti, jaké máme právě roční období? Správně, je zima. Co vás napadá, když slyšíte slovo zima? Ano, sníh, vítr, mráz, atd. Naším dnešním úkolem bude ztvárnit další pranostiku, tentokrát prosincovou. Pojd'me se ale nejprve podívat, jak to vypadá na Sibiři.“

Jelikož dnešní malé děti pořádnou zimu s mrazem a s velkým množstvím sněhu snad ani nezažily, pustíme dětem na začátku hodiny dokumentární film například ze Sibiře, kde o sníh a mráz není nouze.

„Chtěly byste v takové zimě žít nebo jste radši, že tu nemáme tolik sněhu a tolik tu nemrzne?“

Poté jim ukážeme fotografie oken, na nichž mráz vykreslil různé ornamenty. K ukázce využijeme také krystaly soli, které vytvořili žáci ve vedlejší třídě.

„K tomuto měsíci se také vztahuje velké množství pranostik. Vybrali jsme tři, jejichž význam si hned vysvětlíme a poté jednu z nich výtvarně ztvárníme.

- Když v prosinci mrzne a sněží, úrodný rok nato běží.
- Lucie noci upije (a dne nepřidá). (Tato pranostika připadá na 13. prosince.)
- Svatá Viktorie obrázky na okna ryje. (Tato pranostika připadá na 23. prosince.)

Děti, dnes si zahrajete na Viktorky, ryjící na zamrzlá okna.“

Postup

Po motivační části na začátku hodiny začneme s první fází práce na prosincové pranostice. Každý dostane bílou čtvrtku formátu A4. Pomocí různobarevných voskovek všichni pokreslí celou svou čtvrtku a poté ji celou potřou černou tuší. Tento krok budou opakovat tak dlouho, dokud tuš nepokryje celou plochu čtvrtky. Pak musíme nechat tuš zaschnout, proto s prací budeme pokračovat až následující týden při další hodině výtvarné výchovy. Na začátku výuky v následujícím týdnu si opět ukážeme obrázky namrzlých okenních skel, protože úkolem pro tuto hodinu bude do čtvrtky pomalované tuší vyrýt pomocí jehly ornamenty, které umí mráz vykouzlit. Výslednou prací bude seskupení čtyř dětských prací tak, aby vytvářely okno se čtyřmi okenními tabulemi.

Závěr

V závěru hodiny s žáky pohovoříme o tom, jestli se jim práce líbila a zda jsou se svým výkonem spokojeni a také jim poděkujeme za odvedenou práci.

Reflexe

Během práce s takto malými žáky musí být pokyny velmi přesné a jasné, abychom docílili požadovaného výsledku. Tuto techniku zkusili prvňáci i druháci poprvé. V první fázi tvoření se nevyskytovaly žádné obtíže. Všichni žáci zvládli pokreslit celou plochu čtvrtky velikosti A4 různě barevnými voskovkami. I přes jasně stanovená pravidla při práci s tuší jsme se neobešli bez menší nehody. Než si jedna žačka stihla dát tuš do kelímku, který ji měl zachránit před jejím vylitím, polila celou lavici i sebe. Po úklidu rozlité tekutiny jsme mohli pokračovat v tvorbě naší pranostiky. Žáci se trochu vztekali, když viděli, že jim černá tuš stále nezakrývá celou plochu pokreslené čtvrtky mastnými voskovkami. Vždy jsme chvíli počkali a pak pokračovali dál. Když už se všem podařilo začernit celou plochu, dali jsme čtvrtky uschnout na sušák. Po týdnu jsme již mohli s prací pokračovat a pustit se tak do poslední fáze

ztvárnění pranostiky. Každý měl za úkol přinést si z domova co největší jehlu. Zapomnětlivcům byly poskytnuty erární školní jehly. Na začátku hodiny jsme žákům hned připomněli, jak se s takovým nástrojem zachází a co s ním naopak dělat nesmí, aby nezranili sebe ani nikoho ve svém okolí. Pro jejich lepší představu o zamrzlém okně jsme jim ještě jednou ukázali obrázky i zkrystalizovanou sůl stejně jako v minulém týdnu a dali jim pro inspiraci prostor k nahlédnutí v průběhu celé hodiny. Snažili jsme se žákům vysvětlit a popsat strukturu, kterou mráz vytváří a doufali, že se pokusí o něco podobného na své pokreslené a pomalované čtvrtce z minulého týdne. Ale bohužel. I přes jasné pokyny, i přes ukázky zmrzlé okenní tabule jsme se dočkali velkých překvapení. Jedna dívka vyryla dokonce srdíčka. Ale jinak bylo vidět, že se žáci opravdu snaží a že je tato odkrývací technika baví. Jeden chlapec zkusil vyrývat ornamenty pomocí nůžek, a jakmile to sdělil ostatním, většina se k němu přidala a dokončila svou práci o něco hrubší technikou. V závěru hodiny jsme pokaždé ze čtyř prací znázorňujících vždy jednu okenní tabuli poskládali jedno okno, na němž mělo být vidět, jak umí mráz kreslit na okna. Když vezmeme v úvahu, že s touto odkrývací technikou se žáci z I. třídy setkali poprvé, myslíme, že se nám to až na drobné nedostatky povedlo a s výsledným dílem jsme spokojeni. V závěru hodiny jsme žákům poděkovali za jejich zodpovědný přístup k práci, za dodržování bezpečnostních pravidel i za výsledné ztvárnění pranostiky. Žáci celý proces výroby zhodnotili kladně, což nás také potěšilo.

Viz příloha č. 10

Varianta ztvárnění lidové pranostiky netradiční technikou v malbě:

Připravíme si čtvrtkou formátu A3, kterou potřebeme uvařeným škrobem. Do něj pak budou žáci pomocí různých nástrojů (špejle, vidlička, klacík) vyrývat ornamenty, které nám mráz umí vytvořit. Poté necháme zaschnout. Práci dotvoříme pomocí temperových barev studených odstínů a igelitového sáčku. Necháme na žácích, zda sáček použijí k tupování či si ho nasadí na ruku a budou malovat prsty nebo dlaněmi. Hotová práce bude seskupením čtyř dětských výtvarů vytvářejících okno se čtyřmi okenními tabulemi.

Závěr

Cílem diplomové práce bylo ověřit využívání netradičních nástrojů a technik v malbě na 1. stupni základní školy a vytvořit soubor netradičních technik v souvislosti s výukou lidových pranostik.

V teoretické části jsme vymezili pozici výtvarné výchovy ve vzdělávacím systému. Byl definován význam a všeobecné cíle výtvarné výchovy, které vyplývají z rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Blíže jsme se seznámili s důvody využívání výtvarné řady v hodinách výtvarné výchovy a zaměřili jsme se také na druhy výtvarných technik, které byly využity při vizuálním ztvárnění lidových pranostik. Nebyl opomenut ani význam mezipředmětových vztahů v souvislosti s výukou lidových pranostik a jejich využití ve výuce výtvarné výchovy. Dále jsme charakterizovali lidové pranostiky jako lidovou průpovídku obsahující předpověď budoucích věcí. Nechybělo ani poohlédnutí za jejich historií a významem v minulosti i současnosti. Zmíněno bylo celkem třicet šest pranostik rozdělených po třech do všech měsíců kalendářního roku. V každém měsíci jednoho školního roku byla poté vybrána jedna, která byla pomocí výtvarných technik ztvárněna.

Cílem praktické části diplomové práce bylo vytvoření souboru tradičních i netradičních technik na téma lidové pranostiky. Některé použité techniky byly žákům známé, některé méně a jiné vůbec. O to pro ně byla práce v hodinách výtvarné výchovy zajímavější. Celou výtvarnou řadu skládající se celkem z deseti částí, probíhající v průběhu celého jednoho školního roku, můžeme shrnout jako vydařenou. Průběh práce byl snazší s žáky II. třídy, což je pochopitelné, protože jsou starší a mají větší zkušenosti s výtvarnými technikami a celkově jsou samostatnější než mladší žáci z I. třídy. U nich byl občas problém s již zmíněnou samostatností a také s uposlechnutím zadaných pokynů. To se týkalo především prvňáků v období do prosince, kdy se ještě seznamovali s novým prostředím a celkovým režimem školy.

Podářilo se odučit všechny metodické listy a využít pro ztvárnění lidových pranostik navržené výtvarné techniky, čímž byl splněn stanovený cíl diplomové práce. Tento způsob práce byl pro žáky nový a tudíž lákavý a zajímavý. Žáky práce v hodinách velice zaujala, vyzkoušeli si nové techniky a v neposlední řadě se seznámili s několika lidovými pranostikami a s jejich významy.

Seznam použitých zdrojů

Literatura

MUNZAR, Jan. *Medardova kápě, aneb, Pranostiky očima meteorologa*. Vyd. 2. Ilustrace Jiří Slíva. V Praze: Horizont, 1986.

LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy*. Vyd. 1. Praha: Lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-525-0.

TOUFAR, Pavel. *Český rok na vsi a ve městě*. Vyd. 1. Třebíč: Akcent, 2004. ISBN 80-7268-276-8.

TOUFAR, Pavel. *Český rok na vsi a ve městě*. Vyd. 1. Třebíč: Akcent, 2004. ISBN 80-7268-277-6.

BAUER, Alois. *Lexikon výtvarného umění*. 1. vyd. Olomouc: Fin, 1996. ISBN 80-7182-023-7.

CIKÁNOVÁ, Karla. *Malujte si s námi*. 1. vyd. Praha: Aventinum, 1993. ISBN 80-7151-468-3.

CIKÁNOVÁ, Karla. *Tužkou, štětcem nebo myší*. Vyd. 1. Praha: Aventinum, 1998. ISBN 80-7151-031-9.

SMITH, Ray. *Encyklopedie výtvarných technik a materiálů: kompletní praktický průvodce nástroji, technikami a materiály pro malbu, kresbu, grafiku a tisk*. Vyd. 1. Praha: Slovart, 2000. ISBN 80-7209-256-1.

ROESELOVÁ, Věra. *Řady a projekty ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, c1997. ISBN 80-902267-2-8.

ROESELOVÁ, Věra. *Techniky ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, c1996. ISBN 80-902267-1-X.

Elektronické zdroje

Scs.abz.cz. *Slovník-cizich-slov.abz.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-03-27]. Dostupné z: http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=pranostika&typ_hledani=prefix

Scs.abz.cz. *Slovník-cizich-slov.abz.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-03-27]. Dostupné z:
http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=konjunktura&typ_hledani=prefix

Scs.abz.cz: *Slovník-cizich-slov.abz.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-02-13]. Dostupné z:
http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=perforace&typ_hledani=prefix

Obecmokre.cz. *Knihovna u Mokřinky* [online]. obec Mokré: IPO, 2016 [cit. 2015-11-02].
Dostupné z: <http://www.obecmokre.cz/knihovna/index.php?nid=3396&lid=cs&oid=407010>

Metodický portál RVP: www.rvp.cz. *Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů* [online].
[cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/43/pojeti-vytvarne-vychovy-v-ramci-vzdelavaci-oblasti-umeni-a-kultura.html/>

Portál KMEN. Mezipředmětové vztahy. Univerzita Hradec Králové [online].
[cit. 2016-02-10]. Dostupné na WWW: <http://kmen.uhk.cz/kmen/dvpp/MIP/mip.htm>

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Lednová pranostika

Příloha č. 2 – Únorová pranostika

Příloha č. 3 – Březnová pranostika

Příloha č. 4 – Dubnová pranostika

Příloha č. 5 – Květnová pranostika

Příloha č. 6 – Červnová pranostika

Příloha č. 7 – Zářijová pranostika

Příloha č. 8 – Říjnová pranostika

Příloha č. 9 – Listopadová pranostika

Příloha č. 10 – Prosincová pranostika

Příloha č. 1 – B. Z., 2. ročník; lednová pranostika; formát A3

Příloha č. 2 – P. Z., 3. ročník; únorová pranostika; formát A3

Příloha č. 3 – R. L., 4. ročník; březnová pranostika; formát A3

Příloha č. 4 – G. D., 4. ročník; dubnová pranostika; formát A3

Příloha č. 5 – K. Š., 1. ročník; květnová pranostika; formát A3

Příloha č. 6 – Žáci 1. a 2. ročníku; červenová pranostika; formát A1

Příloha č. 7 – Žáci 3., 4. a 5. ročníku; zářijová pranostika; balicí papír

Příloha č. 8 – V. N., V. B., G. D., L. Š., 3., 4. a 5. ročník; říjnová pranostika; prostorová tvorba

Příloha č. 9 – Žáci 1. a 2. ročníku; listopadová pranostika

Příloha č. 10 – B. Z., A. B., E. B., S. N., 1. a 2. ročník; prosincová pranostika; formát A4

